

Podrecznik do Strategicznych Ocen Oddziaływania na Środowisko

dla polityki spójności na lata 2007-2013.

Luty 2006

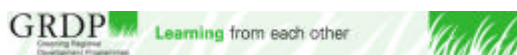
Siec na rzecz Ekologizacji Programów Rozwoju Regionalnego

*Projekt częściowo sfinansowany
przez Unie Europejska*

*Północ Wschód Południe Zachód
INTERREG III*

GRDP – Siec na Rzecz Ekologizacji Programów Rozwoju Regionalnego

Ministerstwo Środowiska

**Tłumaczenie podręcznika GRDP
sfinansowane zostało ze środków Ministerstwa Środowiska.**

Specjalne podziękowania dla GRDP za pomoc w realizacji projektu:

Pani Agata Payne i Pani Julie Verrè

Environment Agency
Manley House, Kestrel Way
Exeter EX2 7LQ
UK

tel: +44 (0) 1392 44 21 70 lub +44(0) 1392 35 22 47

www.environment-agency.gov.uk/grdp/

SPIS TRESCI

Słowo wstępne partnerów projektu GRDP	5
Podziękowania	6
1 WPROWADZENIE	7
1.1 Cele podrecznika	7
1.2 Charakter podrecznika	7
1.3 Związek z poprzednimi wytycznymi i doświadczeniami	9
1.4 Instrukcja dla użytkownika	9
1.5 Kluczowe definicje	11
2 WSTEP	12
1.0 Procedura postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji dokumentów programowych opracowywanych na szczeblu centralnym.	12
1.0 Procedura postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji dokumentów programowych opracowywanych na szczeblu regionalnym	13
3 SOOS I PROCES PROGRAMOWANIA POLITYKI SPÓJNOSCI	15
3.1 Które dokumenty programowe polityki spójności podlegają Dyrektywie SOOS?	15
3.2 Logiczne powiązania między procesem programowania, SOOS, poprzednimi ocenami i konsultacjami z partnerami	16
4 OGÓLNE ZASADY ZARZĄDZANIA SOOS W CZASIE PROGRAMOWANIA FINANSOWANIA W RAMACH POLITYKI SPÓJNOSCI	18
4.1 Podejście do rozwiązań alternatywnych w ramach SOOS	18
4.2 Wewnętrzne zarządzanie procesem SOOS	18
4.3 Konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska i zainteresowanym społeczeństwem	20
5 ZALECANE KROKI PROCESU SOOS	23
5.1 Ustalenie zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiska, które należy rozważyć w ramach SOOS	23
5.2 Ocena aktualnej sytuacji i trendów oraz ich możliwych zmian w razie niezrealizowania dokumentu programowego	31
5.3 Ocena celów i priorytetów rozwojowych	36
5.4 Ocena proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności	42
5.5 Ocena skumulowanych oddziaływań całego dokumentu programowego	50
5.6 Ocena kryteriów wyboru rodzajów działalności lub przedsięwzięć, które mają być zrealizowane na podstawie dokumentu programowego	56
5.7 Ocena systemu monitoringu dokumentu programowego	61
5.8 Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko i przedłożenie jej do konsultacji z organami ochrony środowiska i społeczeństwem	63
5.9 Podjęcie decyzji i informowanie o niej	67
6 KONCOWE UWAGI DOTYCZĄCE NAJBARDZIEJ POWSZECHNYCH MITÓW O SOOS	68
6.1 Obawa, że SOOS wymaga szczegółowych analiz, które mogą nie odpowiadać danemu dokumentowi programowemu	68
6.2 Obawa, że SOOS nie umożliwi oceny oddziaływań gospodarczych i społecznych oraz nie ułatwi rozważenia kwestii zrównoważonego rozwoju	68
6.3 Obawa, że SOOS grozi znaczącymi dodatkowymi kosztami i przedłuża proces planowania	68
7 KLUCZOWE DOKUMENTY, BIBLIOGRAFIA, WYTYCZNE	71
7.1 Kluczowe dokumenty dotyczące programowania polityki spójności i SOOS	71
7.2 Bibliografia i wytyczne dotyczące SOOS	71
Zalacznik I Przykłady rozwiązań alternatywnych na poziomie celów/priorytetów oraz na poziomie działań i kwalifikowanych rodzajów działalności	73
Zalacznik II Przykład celów i wskaźników ochrony środowiska stosowanych w praktyce SOOS	77
Zalacznik III Zawartość prognozy oddziaływania na środowisko, zgodnie z załącznikiem I do Dyrektywy SOOS	82
Zalacznik IV Lista kontrolna do przeglądu SOOS	83

Słowo wstępne Komisji Europejskiej

Dyrektywa w sprawie Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko (SOOS) weszła w życie w dniu 21 lipca 2004 roku. W okresie programowania 2000-2006 plany i programy związane z funduszami strukturalnymi zostały zwolnione ze stosowania Dyrektywy w sprawie SOOS. Zamiast tego plany te podlegały wstępnej ewaluacji.

Nowy cykl programów operacyjnych Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności będzie realizowany w latach 2007-2013. Wiele z tych programów operacyjnych może wymagać oceny wynikającej z Dyrektywy w sprawie SOOS, zwłaszcza jeśli będą obejmować projekty podlegające Dyrektywie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (OOS). Ponadto, zastosowanie SOOS wobec krajowych strategicznych ram odniesienia może przynieść korzyści państwom członkowskim.

Z tego względu, z zadowoleniem witamy ten podręcznik oraz zachęcamy regionalne organy ochrony środowiska do korzystania z niego w czasie opracowywania swoich programów operacyjnych.

Elizabeth Helander
Dyrektor, Dykcja Generalna
ds. Rozwoju Regionalnego

D. Grant Lawrence
Dyrektor, Dykcja Generalna
ds. Środowiska

Słowo wstępne partnerów projektu GRDP

Projekt na Rzecz Ekologizacji Programów Rozwoju Regionalnego, stanowi ogólnoeuropejską sieć finansowaną z programu INTERREG IIIC. Projekt ma na celu:

- dzielenie się najlepszą praktyką i doświadczeniami oraz poprawa wiedzy dotyczącej uwzględniania aspektów środowiskowych w ramach programów rozwoju regionalnego, np. programów polityki spójności;
- szerzenie najlepszych praktyk w regionach partnerskich i poza nimi;
- opracowanie i upowszechnianie narzędzi i wytycznych pomagających organizacjom zaangażowanym w programy rozwoju w rozważeniu aspektów środowiskowych i ich uwzględnieniu w swoich pracach;
- rozwój w całej UE trwałej sieci instytucji działających na rzecz włączenia aspektów środowiska do programów rozwoju regionalnego w długim okresie.

Partnerstwo GRDP obejmuje 17 „prawnych” partnerów i 18 partnerów „stowarzyszonych”. Partnerami są różne instytucje publiczne, w tym władze krajowe, regionalne i lokalne, krajowe i regionalne organy ochrony środowiska oraz instytucje badawcze. Partnerstwo działa ogółem w osmiu państwach członkowskich UE.

W ramach swoich prac partnerstwo GRDP dokonało przeglądu i analizy dobrych praktyk, rozwiązań praktycznych oraz wyzwań związanych z uwzględnieniem spraw ochrony środowiska w rozwoju regionalnym. Prace te wykazały, że jedna z najlepszych możliwości włączenia spraw ochrony środowiska do programów i planów finansowania stanowi rzetelna, rygorystyczna i partycypacyjna ocena środowiskowa proponowanych planów i programów. Na tej podstawie, partnerstwo GRDP stwierdziło, że „Należy zachęcać państwa członkowskie do dzielenia się i przyjmowania dobrych praktyk w zakresie strategicznych ocen oddziaływania na środowisko krajowych strategicznych ram odniesienia, programów operacyjnych i innych programów rozwoju regionalnego. Kluczowe znaczenie ma rozważenie celów środowiskowych w możliwie najwcześniejszej fazie opracowywania programu”.¹

W tym celu, wspierając rozwój wiedzy fachowej w zakresie SOOS w poszczególnych krajach, w których działa GRDP oraz spełniając prośby partnerów o wytyczne dotyczące oceny środowiskowej planów i programów polityki spójności, partnerstwo GRDP postanowiło wspólnie opracować niniejszy podręcznik.

Podręcznik ma na celu zapewnienie informacji, środków i wytycznych proceduralnych tym, którzy ich potrzebują w celu przeprowadzenia strategicznej oceny (SOOS) dokumentów programowych polityki spójności. Podręcznik przedstawia również korzyści, jakie rzetelna ocena środowiskowa może przynieść dla planów i programów polityki spójności oraz w szerszym zakresie dla rozwoju regionalnego w ogóle. Jego zasadnicze przesłanie głosi, że ocena środowiskowa, szczególnie SOOS, jest kluczowym instrumentem „ekologizacji” planów i programów oraz poprawy ich ogólnej logiki, spójności i szans powodzenia w ramach generalnych celów polityki spójności.

¹ Deklaracja partnerów GRDP, dostępna na stronie <http://www.grdp.org>.

Podziękowania

Podrecznik ten został opracowany przez partnerstwo GRDP w procesie współpracy, czerpiącym z doświadczeń i wiedzy fachowej wszystkich partnerów. Koncepcja i założenia ramowe podrecznika zostały wypracowane przez zespół specjalistów z Agencji Środowiska dla Anglii i Walii, Hiszpańskiej Sieci Organów Ochrony Środowiska we współpracy z Terra oraz Regionalnego Centrum Ekologicznego na Europe Środkowa i Wschodnia (REC).

Głównymi autorami tekstu są Jiri Dusik, Ausra Jurkeviciute i Jennifer McGuinn z Zespołu REC ds. Oceny Środowiskowej.

Koncepcje i strukturę podrecznika omówiono na nieformalnym spotkaniu niektórych partnerów GRDP w Madrycie, w Hiszpanii, w lipcu 2005 roku. Pierwsza wersja podrecznika została oceniona i omówiona przez zainteresowane podmioty i potencjalnych użytkowników w dniu 15 września 2005 roku na warsztatach w Patras, w Grecji, i ponownie na Międzyregionalnym Seminarium w Debrecen, na Węgrzech, w dniach 29-30 września 2005 roku.

Podrecznik zainspirował Jose Alvarez Diaz, działający wcześniej w Hiszpańskiej Sieci Organów Ochrony Środowiska, i inni hiszpańscy partnerzy GRDP. Chcielibyśmy podziękować również Davidowi Aspinwallowi, George'owi Kremlisowi i Jonathanowi Parkerowi z Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska za udzielenie wsparcia tej inicjatywie.

Cały szereg instytucji, osób i partnerów GRDP przedstawiło cenne rady, uwagi, informacje i propozycje dotyczące podrecznika w czasie jego opracowywania. Do osób, którym chcielibyśmy podziękować za ich uwagi i propozycje należą zwłaszcza: Gottfried Lamers i Ursula Platzer-Schneider z Federalnego Ministerstwa Rolnictwa, Lesnictwa, Środowiska i Gospodarki Wodnej Austrii; Franz Prettenthaler z Instytutu Badawczego Joanneum z Austrii; Belin Mollov i Yavor Stoyanov z Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i Robót Publicznych Bułgarii; Plamen Peev z Grupy Noblex z Bułgarii; Jana Svobodova z Republiki Czeskiej; Elio Manti z Grupy Zadaniowej Krajowego Urzędu Ochrony Środowiska z Włoch; Katuscia Grassi i Giacomini Patrizia z Wydziału Ochrony Środowiska i Gleby Urzędu Ochrony Środowiska Marche we Włoszech; Marie Briguglio, Krista Falzon i Sergei Golovkin z Maltńskiego Urzędu Ochrony Środowiska i Planowania na Malcie; Robert Droop z holenderskiego Ministerstwa Środowiska; Lola Manteiga i Carlos Sunyer z Terra w Hiszpanii; Donna Sibley i Lucia Susani z Agencji Środowiska dla Anglii i Walii w Wielkiej Brytanii; Brian Shipman z Rady Hrabstwa Cornwall w Wielkiej Brytanii; Riki Therivel z firmy Levett-Therivel Sustainability Consultants w Wielkiej Brytanii oraz Sahar Sing z firmy Land Use Consultants w Wielkiej Brytanii.

Wreszcie, chcielibyśmy wyrazić naszą wdzięczność programowi Interreg IIIC za sfinansowanie tej inicjatywy w ramach projektu GRDP.

1 Wprowadzenie

1.1 Cele podręcznika

Polityka spójności UE zapewnia około jednej trzeciej budżetu Wspólnoty Europejskiej przeznaczonych na wzrost spójności gospodarczo-społecznej na całym terytorium UE. Podstawowym celem najbliższego okresu finansowania będzie promowanie wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy, zgodnie ze Strategią Lizbońską oraz Strategicznymi Wytycznymi Wspólnoty na lata 2007-2013. Kluczową cechą polityki spójności jest jej oparcie na efektywnym systemie programowania, określającym sposób wydawania środków przez okres siedmiu lat. We wszystkich państwach członkowskich UE – w niektórych w większym stopniu, niż w innych – wykorzystanie środków polityki spójności będzie wpływać na kierunki rozwoju krajowego lub regionalnego, dlatego proces programowania stanowi ważny mechanizm planowania rozwoju. Z tego względu, krytyczne znaczenie ma uwzględnienie od samego początku ochrony środowiska i innowacji w tych planach i programach, aby zarówno zapewnić korzyści, jakie społeczeństwu może przynieść uwzględniający ochronę środowiska rozwój gospodarczy, jak i pobudzić dalszy zrównoważony rozwój w UE.

Na okres lat 2007-2013 system programowania będzie uproszczony przez przyjęcie krajowego dokumentu ramowego na poziomie politycznym oraz programów krajowych i regionalnych na poziomie operacyjnym. Po raz pierwsze w historii polityki spójności wymagania Dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 27 lipca 2001 roku w sprawie oceny skutków niektórych planów i programów na środowisko (dalej Dyrektywy SOOS) będą stosowały się do planów i programów przygotowywanych dla potrzeb finansowania ze środków polityki spójności.

Ogólnym celem podręcznika jest promowanie i umożliwienie zastosowania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOS) dla uwzględnienia problemów i aspektów ochrony środowiska w planach i programach opracowanych dla polityki spójności na lata 2007-2013. W ramach tego celu podręcznik ma:

- zalecić praktyczną procedurę i metodykę dla przeprowadzenia SOOS w ramach procesu programowania polityki spójności;
- sprecyzować cel i proces SOOS oraz wyjaśnić jego funkcje w ramach procesu programowania polityki spójności;
- umożliwić władzom zrozumienie SOOS jako narzędzia wzmocnienia procesu programowania, a nie jako obciążenia lub komplikacji;
- promować wykorzystanie konsultacji społecznych w celu wzmocnienia oceny i procesu programowania w ogóle.

Podręcznik jest przeznaczony do użytku przez różne zainteresowane podmioty w procesie programowania w państwach członkowskich UE: organy planowania lub rozwoju, odpowiedzialne za proces programowania polityki spójności; właściwe organy ochrony środowiska oraz zespoły ekspertów ds. SOOS, które wykonują oceny planów i programów.

1.2 Charakter podręcznika

Podręcznik ten ma charakter czysto doradczy i nie stanowi wytycznych interpretacyjnych dla transpozycji lub wdrażania Dyrektywy SOOS w państwach członkowskich. Ścisłym przedmiotem podręcznika jest przygotowanie dokumentów programowych wymaganych dla

finansowania w ramach polityki spójności i nie ma on służyć jako wytyczne dla SOOS dotyczącej innych rodzajów planów i programów.

Przedstawione w podręczniku zalecane podejście jest w pełni zgodne z wymaganiami Dyrektywy SOOS. Autorzy podjęli próbe większego uogólnienia i uelastycznienia tego podejścia, aby było ono odpowiednie dla wszystkich 25 państw członkowskich UE. Użytkownicy podręcznika będą musieli zmienić faktyczny proces, aby spełnić wymagania ich właściwego ustawodawstwa krajowego i specyfiki procesu programowania w swoich krajach.

Ponieważ podejście to jest zalecane, proponuje pewne działania wykraczające poza wymagania Dyrektywy SOOS albo w niej nie wymienione konkretnie. W takim przypadku w podręczniku zamieszczono uwagę, iż podejście to wychodzi poza ścisłe wymagania Dyrektywy SOOS oraz podano uzasadnienie dla proponowanych kroków.

1.3 Związek z poprzednimi wytycznymi i doświadczeniami

Podrecznik rozwija wytyczne nakreślone w *Podreczniku do oceny środowiskowej planów rozwoju regionalnego i programów funduszy strukturalnych UE*.

W podreczniku wykorzystano również późniejsze doświadczenia praktyczne związane ze stosowaniem SOOS do programów polityki spójności w całej UE. Obejmują one:

- metodykę hiszpańską zawartą w *Srodowiskowej ocenie programowania strukturalnego na lata 2007-2013*, Ministerstwo Środowiska Hiszpanii, wersja wstępna z listopada 2004 roku);
- doświadczenia związane z SOOS dla programowania funduszy strukturalnych na okres lat 2004-2006 w nowych państwach członkowskich UE (np. SOOS Narodowych Planów Rozwoju w Republice Czeskiej, Polsce, Słowenii, Estonii w 2003 roku oraz oceny wybranych programów operacyjnych na Węgrzech i w Republice Czeskiej w 2003 roku);
- wnioski z projektu pilotażowego UNEP pt. *Zintegrowana ocena i planowanie na rzecz zrównowazonego rozwoju*, podjętego dla Narodowego Planu Rozwoju Republiki Czeskiej w 2005 roku;
- wytyczne brytyjskie pt. *Praktyczny przewodnik do Dyrektywy w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko*, Biuro Wicepremiera, wrzesień 2005 roku;
- ostatnie prace nad stosowaniem SOOS i ocen zgodności z zasadą zrównowazonego rozwoju wobec lokalnych planów rozwoju w Wielkiej Brytanii.

1.4 Instrukcja dla użytkownika

Podrecznik składa się z sześciu rozdziałów i czterech załączników. W tabeli 1.1 przedstawiono ogólny przegląd podrecznika oraz kilka uwag dotyczących wszystkich rozdziałów i załączników.

Tabela 1.1 Struktura podrecznika

	Tytuł	Uwagi
Rozdział 1	Wprowadzenie	Zawiera wprowadzenie do podrecznika
Rozdział 2	SOOS i proces programowania polityki spójności	Przedstawia przegląd procesu programowania polityki spójności i jego powiązania z Dyrektywą SOOS
Rozdział 3	Ogólne zasady zarządzania SOOS w czasie programowania finansowania w ramach polityki spójności	Określa kluczowe obowiązki władz publicznych odpowiadających za proces programowania i przedstawia ogólny przegląd mechanizmów konsultacji i komunikacji
Rozdział 4	Zalecane kroki procesu SOOS	Nakreśla zalecane kroki SOOS w czasie programowania polityki spójności UE. Dla każdego kroku przedstawia cel, uzasadnienie, proponowane podejście, zalecenia oraz przykłady elementów i wyników
Rozdział 5	Koncowe uwagi dotyczące najbardziej popularnych mitów o SOOS	Uwagi dotyczące popularnych obaw i mitów związanych z SOOS
Rozdział 6	Kluczowe dokumenty,	Podaje linki internetowe do kluczowych

	bibliografia, wytyczne	dokumentów dotyczących SOOS i polityki spójności oraz innych pozytywnych wytycznych
Zalacznik I	Przykłady rozwiązań alternatywnych na poziomie celów/priorytetów oraz na poziomie działań i kwalifikowanych rodzajów działalności	Oparty na wytycznych opracowanych w Wielkiej Brytanii, podaje przykłady sposobu określania rozwiązań alternatywnych
Zalacznik II	Przykład celów i wskaźników ochrony środowiska stosowanych w praktyce SOOS	Proponuje pewne cele i wskaźniki zalecane do stosowania w praktyce SOOS w Wielkiej Brytanii
Zalacznik III	Zawartość prognozy oddziaływania na środowisko, zgodnie z załącznikiem I do Dyrektywy SOOS	Zaczerpnięty bezpośrednio z załącznika I do Dyrektywy SOOS, przedstawia ogólny przegląd zawartości prognozy oddziaływania na środowisko
Zalacznik IV	Lista kontrolna do przeglądu SOOS	Podaje listę kontrolną do sprawdzenia, czy SOOS spełnia wymagania Dyrektywy i czy jest efektywna

1.5 Kluczowe definicje

Ponizej wyjaśniono ważne skróty i pojęcia stosowane w podręczniku.

Pojęcie lub skrót	Definicja
FS	Fundusz Spójności, instrument strukturalny pomagający od 1994 roku państwom członkowskim w zmniejszeniu różnic gospodarczo-społecznych oraz ustabilizowaniu ich gospodarki. Finansuje duże projekty infrastrukturalne w sektorze ochronie środowiska i transportu.
KE	Komisja Europejska
Prognoza oddziaływania na środowisko	Część dokumentu programowego, zawierająca informacje uzyskane w ramach procesu SOOS. Ogólna zawartość prognozy oddziaływania na środowisko określono w załączniku I do Dyrektywy w sprawie SOOS; powinna ona zawierać informacje, których można w rozsądny sposób wymagać, z uwzględnieniem: <ul style="list-style-type: none"> aktualnej wiedzy i metod oceny; treści i poziomu szczegółowości planu lub programu; fazy procesu podejmowania decyzji, w której występuje; stopnia, w jakim pewne kwestie mogą być właściwie ocenione na różnym poziomie w czasie tego procesu, aby uniknąć powielania oceny.
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, jeden z funduszy strukturalnych. Jego zasadniczym celem jest promowanie spójności gospodarczo-społecznej w Unii Europejskiej poprzez zmniejszenie różnic między regionami lub grupami społecznymi.
EFS	Europejski Fundusz Społeczny, jeden z funduszy strukturalnych, którego zadaniem jest realizacja strategicznych celów polityki zatrudnienia UE.
GRDP	Projekt INTERREG IIIC „Ekologizacja Programów Rozwoju Regionalnego”
Dokument programowy	Narodowy Plan Rozwoju, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia i Programy Operacyjne
Spoleczenstwo	Jedna lub więcej osób fizycznych lub prawnych oraz, zgodnie z krajowym ustawodawstwem lub praktyką, ich stowarzyszenia, organizacje lub grupy ²
SOOS	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
Dyrektywa SOOS	Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 lipca 2001 roku w sprawie oceny oddziaływania na środowisko niektórych planów i programów.
Właściwe organy ochrony środowiska	Organy, które ze względu na swoje konkretne kompetencje w zakresie ochrony środowiska mogą zajmować się oddziaływaniami na środowisko wynikającymi z realizacji dokumentów programowych polityki spójności. Do organów tych mogą również należeć organy właściwe w sprawach związanych ze zdrowiem środowiskowym.

² Definicja ta jest oparta na art. 2 pkt (d) Dyrektywy SOOS.

2. WSTEP

Przepisy prawa wspólnotowego w zakresie „strategicznych ocen oddziaływania na srodowisko” zostały wdrozone do polskiego porzadku prawnego. Zasady przeprowadzania postepowania w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko skutków realizacji planów i programów reguluje Dział VI rozdział 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony srodowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.) - „Postepowanie w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko skutków realizacji planów i programów”.

O ile przepisy w tym zakresie obowiazuja juz od blisko szesciu lat, metodyka przeprowadzania postepowania w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko skutków realizacji planów i programów w Polsce nie jest jeszcze zbyt dobrze rozwinieta i sprawdzona w praktyce. Organy administracji odpowiedzialne za opracowanie dokumentów sektorowych lub przestrzennych popelniaja szereg bledów, które wynikaja czesto z nieznamomosci przepisów prawa. Bardzo czestym powodem tych bledów jest brak zrozumienia, ze tak zwana „strategiczna ocena oddziaływania na srodowisko” to nie tylko prognoza oddziaływania na srodowisko, ale sformalizowana procedura z udzialem spoleczenstwa i wlasciwych organów okreslona w przepisach ustawy Prawo ochrony srodowiska jako postepowanie w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko skutków realizacji planów i programów.

Niniejszy poradnik, który zawiera opis poszczególnych etapów procedury oceny oddziaływania na srodowisko oraz metodologie opracowywania prognozy oddziaływania na srodowisko powinien byc traktowany jako material pomocniczy i uzupelniajacy w stosunku do obowiazujacych przepisów. W zwiazku z tym, ze Polska implementowala postanowienia Dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wplywu niektórych planów i programów na srodowisko wskazane jest, aby organy administracji odpowiedzialne za opracowanie sektorowych oraz regionalnych programów operacyjnych i przeprowadzenie postepowania w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko, w tym sporzadzenie prognozy oddziaływania na srodowisko kierowaly sie procedura, której poszczególne etapy zostaly okreslone w ustawie Prawo ochrony srodowiska.

W celu pelnego zrozumienia przez organy administracji wagi i zlozonosci procedury oceny oddziaływania na srodowisko, ponizej zostaly przedstawione poszczególne etapy postepowania w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko dla dokumentów programowych, opracowywanych zarówno na szczeblu centralnym i regionalnym.

2.1 Procedura postepowania w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko skutków realizacji dokumentów programowych opracowywanych na szczeblu centralnym

- uzgodnienie z Ministrem Srodowiska oraz Głównym Inspektorem Sanitarnym, zakresu i stopnia szczegolowosci informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na srodowisko (art. 42 ust. 1 ustawy Prawo ochrony srodowiska); zakres prognozy oddziaływania na srodowisko zostal okreslony w art. 41 ust. 2 i ust. 2a;
- sporzadzenie prognozy oddziaływania na srodowisko do projektu programu (art. 41 ust. 1);
- zapewnienie mozliwosci udzialu spoleczenstwa w postepowaniu w sprawie oceny oddziaływania na srodowisko skutków realizacji planów i programów (art. 34 ust. 1, art. 43 ust. 2);
- poddanie projektu programu wraz z prognoza oddziaływania na srodowisko opiniowaniu przez Ministra Srodowiska oraz Głównego Inspektora Sanitarnego (art. 43 ust. 1);

- wzięcie pod uwagę przy opracowywaniu ostatecznej wersji projektu programu ustalen i wniosków zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko, opinii Ministra Środowiska oraz Głównego Inspektora Sanitarnego, a także rozpatrzenie uwag i wniosków zgłoszonych przez i obywateli oraz instytucje i organizacje społeczne (art. 44 ust. 1);
- załączenie do przyjętego programu pisemnych informacji o sposobie wykorzystania (art. 44 ust. 2):
 - ustalen zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
 - opinii i uzgodnień Ministra Środowiska i Głównego Inspektora Sanitarnego,
 - wyników udziału społeczeństwa, a w przypadku przeprowadzenia postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko – również wyników konsultacji z państwem na którego terytorium może oddziaływać realizacja programu;
 - informacji o metodach i częstotliwości przeprowadzania analizy realizacji postanowień programu,
- przeprowadzenie dla przyjętego programu analizy skutków realizacji jego ustalen w zakresie oddziaływania na środowisko, zgodnie z częstotliwością i metodami wskazanymi w informacji o metodach i częstotliwości przeprowadzania analizy realizacji postanowień programu (art. 44 ust. 3);

2.2 Procedura postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji dokumentów programowych opracowywanych na szczeblu regionalnym

- uzgodnienie z wojewodą oraz państwowym wojewódzkim inspektorem sanitarnym, zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko (art. 42 ust. 1 ustawy Prawo ochrony środowiska); zakres prognozy oddziaływania na środowisko został określony w art. 41 ust. 2 i ust. 2a;
- sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko do projektu programu (art. 41 ust. 1);
- zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji planów i programów (art. 34 ust. 1, art. 43 ust. 2);
- poddanie projektu programu (wraz z prognozą oddziaływania na środowisko) zaopiniowaniu przez wojewodę oraz państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego (art. 43 ust. 1);
- wzięcie pod uwagę przy opracowywaniu ostatecznej wersji projektu programu ustalen i wniosków zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko, opinii wojewody oraz państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego, a także rozpatrzenie uwag i wniosków zgłoszonych przez i obywateli oraz instytucje i organizacje społeczne (art. 44 ust. 1);
- załączenie do przyjętego programu pisemnych informacji o sposobie wykorzystania (art. 44 ust. 2):
 - ustalen zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
 - opinii i uzgodnień wojewody oraz państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego,
 - wyników udziału społeczeństwa, a w przypadku przeprowadzenia postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko – również wyników konsultacji z państwem na którego terytorium może oddziaływać realizacja programu;

- informacji o metodach i częstotliwości przeprowadzania analizy realizacji postanowień programu.
- przeprowadzenie dla przyjętego programu analizy skutków realizacji jego ustaleń w zakresie oddziaływania na środowisko, zgodnie z częstotliwością i metodami wskazanymi w informacji o metodach i częstotliwości przeprowadzania analizy realizacji postanowień programu (art. 44 ust. 3);

We wskazanych powyżej etapach postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji programów operacyjnych szczególną uwagę należy poświęcić sporządzeniu prognozy oddziaływania na środowisko skutków realizacji danego dokumentu. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wszelkie dotychczasowe doświadczenia oraz wzory dobrej praktyki zaczerpnięte z innych państw wskazują, że prognoza oddziaływania na środowisko powinna być wykonywana równolegle z opracowywaniem programu sektorowego, co daje możliwość uwzględnienia wniosków wynikających z prognozy przed zakończeniem prac nad programem. Ponadto, ze względów metodologicznych prognoza powinna być sporządzana przez zespół składający się z co najmniej kilku ekspertów, niezależny od zespołu przygotowującego projekt programu.

Drugim elementem, na który należy zwrócić uwagę to udział społeczeństwa w procedurze oceny oddziaływania na środowisko. Projekt dokumentu wraz z prognozą powinien być udostępniony do wglądu każdemu zainteresowanemu, bez względu na jego status i bez potrzeby wykazywania interesu prawnego bądź faktycznego, a informacja o terminie i miejscu składania uwag i wniosków do wyżej wymienionych materiałów powinna być podana do publicznej wiadomości. Ramy czasowe postępowania z udziałem społeczeństwa są ustalane indywidualnie przez organ opracowujący projekt dokumentu, z tym, że okres udostępnienia dokumentów powinien wynosić co najmniej 21 dni. W świetle przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska i wymagań wspólnotowych niedopuszczalne jest, występujące czasami w praktyce, ograniczenie konsultacji społecznych do jednorazowych spotkań z wybranymi osobami lub organizacjami.

3. SOOS i proces programowania polityki spójności

3.1 Które dokumenty programowe polityki spójności podlegają Dyrektywie SOOS?

System programowania polityki spójności na lata 2007-2013 został określony w projekcie Rozporządzenia Rady ustanawiającego ogólne przepisy dotyczące EFRR, EFS i FS.³ Ten nowy system programowania został uproszczony w stosunku do systemu stosowanego dla poprzednich okresów finansowania, gdyż wymagane jest złożenie tylko dwóch rodzajów dokumentów programowych do Komisji Europejskiej (KE). W odróżnieniu od obecnego okresu, programowanie Funduszu Spójności będzie stosować się do tego systemu programowania w czasie rozważania projektów infrastruktury transportu i ochrony środowiska.

System programowania składa się z dwóch etapów planowania:

- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO): dokument ten zawiera strategię rozwoju państwa członkowskiego i stanowi podstawę przygotowania programów regionalnych i tematycznych. W odróżnieniu od Podstaw Wsparcia Wspólnoty, wynegocjowanych z Komisją na lata 2000-2006, dokument ten nie spełnia funkcji instrumentu zarządzania;
- Programy Operacyjne (PO): programy te określa działania finansowane w ramach polityki spójności tylko na poziomie priorytetów, podkreślając najważniejsze operacje.

Dyrektywa SOOS będzie stosować się do tych dokumentów programowych w taki sam sposób, jak do każdego innego planu lub programu. Państwa członkowskie odpowiadają za ustalenie, czy ich Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (oraz związane z nimi fakultatywne dokumenty programowe, takie, jak Narodowe Plany Rozwoju) i PO podlegają SOOS. Kryteria służące do ustalenia, czy poszczególne dokumenty programowe wymagają SOOS określono w art. 2 i 3 Dyrektywy SOOS.

Poszczególne państwa członkowskie będą stosować odmienne konkretne metody opracowywania dokumentów programowych polityki spójności. Warto zauważyć, że Dyrektywa SOOS⁴ umożliwia państwom członkowskim przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko na różnym poziomie szczegółowości, w zależności od zawartości sekwencyjnych dokumentów programowych (NSRO, PO) i fazy procesu podejmowania decyzji, w której występują.

Podrecznik ten zaleca podjęcie przez państwa członkowskie SOOS w odpowiedniej fazie (fazach) procesu programowania, umożliwiająca im ocenę oddziaływania na środowisko celów rozwoju i priorytetów interwencji w ramach polityki spójności oraz planowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności, które mają być finansowane.

Podrecznik przedstawia typowe podejście do SOOS, które nie komplikuje procesu programowania i umożliwia przeprowadzenie SOOS w sposób zgodny z Dyrektywą dla zarówno NSRO, jak i PO.

³ Projekt Rozporządzenia Rady ustanawiającego ogólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności. Link do tego i innych projektów ustawodawstwa dotyczącego polityki spójności można znaleźć w rozdziale 6.

⁴ Dyrektywa SOOS, art. 4 ust. 3 i art. 5 ust. 2.

3.2 Logiczne powiazania miedzy procesem programowania, SOOS, uprzednimi ocenami i konsultacjami z partnerami

Termin „strategiczna ocena oddziaływania na srodowisko” (SOOS) stosowany w tym podreczniku oznacza sporządzenie prognozy oddziaływania na srodowisko; przeprowadzenie konsultacji; uwzględnienie prognozy oddziaływania na srodowisko i wyników konsultacji w procesie podejmowania decyzji; przedstawienie informacji dotyczących decyzji, zgodnie z postanowieniami Dyrektywy SOOS.⁵ Ponadto, termin „SOOS” stosowany w tym podreczniku odnosi się do monitorowania skumulowanych oddziaływań na srodowisko dokumentu programowego w czasie jego wdrażania, zgodnie z podstawowymi wymaganiami ustalonymi w Dyrektywie SOOS.

W procesie programowania polityki spójności analizuje się i proponuje interwencje rozwojowe. W procesie SOOS bada się poszczególne rezultaty procesu planowania i można w nim proponować wszelkie konieczne poprawki w celu maksymalizowania korzyści dla srodowiska wynikających z propozycji rozwojowych oraz zminimalizowania ich negatywnych oddziaływań na srodowisko i zagrożen dla niego. W sumie proces programowania i proces SOOS są oparte na bardzo podobnej logice, która stanowi podstawę dla podejścia zalecanego w tym podreczniku.

W istocie, w obu procesach należy:

- ustalić kluczowe kwestie, które trzeba rozważyć w czasie opracowywania dokumentu programowego;
- dokonać analizy treści dokumentu programowego i prawdopodobnych przyszłych trendów, jeśli dokument nie będzie realizowany;
- zidentyfikować optymalny zbiór konkretnych celów i priorytetów rozwoju;
- zidentyfikować optymalne środki umożliwiające osiągnięcie celów w najlepszy sposób;
- zaproponować optymalny system monitoringu i zarządzania;
- zapewnić wczesne i efektywne konsultacje z właściwymi organami i zainteresowanym społeczeństwem, w tym z obywatelami i zorganizowanymi grupami zainteresowanych podmiotów;⁶
- informować decydentów o dokumencie i jego prawdopodobnych oddziaływaniach;
- powiadomić właściwe organy i społeczeństwo o końcowej wersji dokumentu programowego i przyczynach jego przyjęcia.

W tabeli 3.1 przedstawiono w zarysie typowe kroki procesu programowania i procesu SOOS oraz zarysowano ich współzależność. Z tabeli wynika, że oba procesy można realizować równolegle. Wiodącym procesem jest proces programowania, podczas gdy SOOS dostosowuje się do logiki i kroków procesu programowania. Ze względu na podobieństwa logiki procesu programowania i procesu SOOS, oba procesy można uważać wzajemnie wzmacniające się narzędzia w ramach jednego rzetelnego systemu planowania na rzecz bardziej zrównoważonego rozwoju.

⁵ Dyrektywa SOOS, art. 2 pkt b.

⁶ Niektóre państwa członkowskie nie wymagają konsultacji publicznych w ramach procesu programowania polityki spójności; w takim przypadku konsultacje wymagane na podstawie Dyrektywy SOOS mogłyby umożliwić dalszy udział społeczny w procesie programowania.

Wczesne i iteracyjne stosowanie SOOS, jakie nakreslono w tabeli 3.1, podnosi i wzmacnia jakosc ogólnego procesu programowania i powstalych w jego wyniki dokumentów. Proponowane kroki SOOS nalezy wykonywac w taki sposob, aby nie utrudnialy procesu programowania, lecz zapewniały dodatkowe korzyści dzięki dodatkowej ocenie procesu. Jak wynika z doswiadczenia, wspólne konsultacje nad dokumentem programowym, procesem SOOS lub innym procesem oceny sa korzystne dla wszystkich zainteresowanych stron, poniewaz podmioty, z którymi prowadzone sa konsultacje, latwo moga byc zdezorientowane, jesli równolegle przeprowadza sie konsultacje dotyczace tego samego dokumentu programowego.

Tabela 3.1 Logiczne powiazania miedzy krokami procesu programowania i procesu SOOS

Typowe kroki programowania	Logicznie odpowiadajace im kroki SOOS
Ustalenie ogólnych celów dokumentu programowego	Ustalenie zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiskowa, które nalezy rozważyc w czasie procesu SKOS
Mozliwe konsultacje z innymi zainteresowanymi właściwymi organami	Obowiązkowe konsultacje z organami ochrony środowiska Zalecane konsultacje z zainteresowanym społeczeństwem
Analiza kontekstu rozwoju	Ocena obecnej sytuacji i trendów oraz ich mozliwych zmian w razie niezrealizowania dokumentu
Zaproponowanie celów i priorytetów rozwojowych	Ocena zaproponowanych celów i priorytetów rozwojowych
Zaproponowanie działań i kwalifikowanych rodzajów działalności	Ocena zaproponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności Ocena skumulowanych oddziaływan całego dokumentu programowego
Zaproponowanie kryteriów oceny i systemu monitoringu	Ocena zaproponowanego systemu kryteriów oceny Ocena proponowanego systemu monitoringu
Sporządzenie projektu dokumentu programowego i przeprowadzenie konsultacji z organami i zainteresowanymi podmiotami	Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko i przeprowadzenie konsultacji z organami i społeczeństwem
Formalna decyzja w sprawie dokumentu programowego i poinformowanie społeczeństwa o tej decyzji	Uwzględnienie w czasie podejmowanie decyzji prognozy oddziaływania na środowisko i wyników konsultacji Poinformowanie organów ochrony środowiska i społeczeństwa o sposobie uwzględnienia ustalen SKOS

4. Ogólne zasady zarządzania SOOS w czasie programowania finansowania w ramach polityki spójności

4.1 Podejście do rozwiązań alternatywnych w ramach SOOS

Dyrektywa SOOS wymaga opisu i oceny rozsądnych rozwiązań alternatywnych⁷ oraz wyjaśnienia powodów ostatecznego wyboru „w świetle innych rozsądnych rozwiązań alternatywnych”.⁸

Proces programowania polityki spójności składa się z sekwencji planów i programów. W podreczniku tym potraktowano ocenę rozwiązań alternatywnych jako proces sekwencyjny, badający opcje na kilku poziomach:

- proponowane cele i priorytety rozwojowe (tzn. opcje zaspokojenia potrzeb rozwojowych);
- proponowane działania i kwalifikowane rodzaje działalności (tzn. środki technologiczne, lokalizacja i harmonogram/kolejność w czasie);
- kryteria wyboru proponowanych działań lub projektów, być może łącznie z istotnymi założeniami dla późniejszych ocen oddziaływania na środowisko.

Rys. 4.1 poniżej pokazuje hierarchie tych trzech alternatywnych opcji. W załączniku I do podrecznika przedstawiono propozycje, jakie może zapewnić SOOS w czasie oceny alternatywnych opcji.

[Rysunek] Opcje na poziomie celów i priorytetów

[Rysunek] Opcje na poziomie działań i kwalifikowanych rodzajów działalności

[Rysunek] na poziomie projektów lub kryteria wyboru rodzajów działalności

Rys. 4.1 Hierarchia alternatywnych opcji i aspektów w procesie programowania

4.2 Wewnętrzne zarządzanie procesem SOOS

Zakłada się, że wszystkie finansowane przedsięwzięcia spełniają wszystkie istotne międzynarodowe i krajowe wymogi prawne, w tym wymagania związane z planowaniem przestrzennym, Dyrektywy Siedliskowej i inne. Dyrektywa SOOS przewiduje⁹ obowiązek przeprowadzenia SOOS w czasie opracowywania dokumentu programowego i jej ukończenia przed przyjęciem tego dokumentu. Z tego powodu, SOOS stanowi integralny element procesu programowania. Dla przejrzystości, ustalenia SOOS przedstawia się w skonsolidowanym raporcie oddziaływania na środowisko.¹⁰ Prognoza może stanowić część projektu dokumentu programowego, lecz w każdym przypadku musi stanowić jej wyraźnie oddzielny element.

SOOS powinno się przeprowadzić w ścisłej współpracy z zespołem planowania oraz może być ona wykonywana w bardzo podobny (jeśli nie w taki sam) sposób jak ogólna uprzednia ocena (ex-ante) dokumentu programowego. Powinien być to proces interaktywny, w którym

⁷ Dyrektywa SOOS, art. 5 ust. 1.

⁸ Dyrektywa SOOS, art. 9 ust. 1 pkt b.

⁹ Dyrektywa SOOS, art. 4 ust. 1.

¹⁰ Dyrektywa SOOS, art. 5.

eksperci ds. SOOS będą formułować oceny i zalecenia. W czasie oceny eksperci ci powinni pozostawać w bliskim kontakcie z zespołami programowania i konsultować się z organami ochrony środowiska w czasie ustalania zakresu SOOS.

W ramce 4.1 przedstawiono przykłady ewentualnych rozwiązań zapewniających skuteczny udział zespołów ds. SOOS w planowaniu rozwoju w wybranych państwach członkowskich UE.

Ramka 4.1 Pozycja ekspertów ds. SOOS w procesie programowania

W czasie opracowywania dokumentów programowych dla funduszy strukturalnych UE na lata 2004-2006 przeprowadzono pilotażowe SOOS w Republice Czeskiej, Estonii, na Węgrzech i w Polsce. Eksperti ds. SOOS mogli:

- mieć dostęp do projektów wszystkich dokumentów powstałych w procesie programowania;
- regularnie spotykać się z zespołami programowania w celu uzyskania wyjaśnień oraz omówienia proponowanych zmian dokumentów programowych na podstawie analiz w ramach SOOS;
- uczestniczyć jako obserwatorzy w spotkaniach komitetów ds. programowania lub monitorowania z prawem występowania o informacje i przedstawiania uwag;
- przeprowadzać bieżące konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska;
- występować w razie potrzeby o spotkanie z organami odpowiedzialnymi za proces programowania.

W regionie południowo-wschodnim na poziomie NUTS 2 w Wielkiej Brytanii, organ programujący dla Regionalnej Strategii Zagospodarowania Przestrzennego powołał grupę sterującą, składającą się z zespołu programowania, ekspertów ds. SOOS, przedstawicieli ustawowych organów ochrony środowiska oraz kluczowych zainteresowanych podmiotów z sektora środowiskowego, gospodarczego i socjalnego. Grupa była zaangażowana we wszystkich fazach procesu SOOS i zapewniała zintegrowanie SOOS z oceną oddziaływania na zrównoważony rozwój oraz zrozumienie przez organ programujący konsekwencji obu procesów (i odwrotnie).

Oczywiście, organy publiczne kierujące procesem programowania powinny ponosić ostateczną odpowiedzialność za treść końcowego dokumentu programowego. Jednakże, organy te muszą uwzględnić prognozę oddziaływania na środowisko wynikającą z SOOS i wyniki związanej z nią konsultacji społecznych.¹¹ Muszą również otwarcie informować konsultowane organy ochrony środowiska i społeczeństwo o sposobach uwzględnienia ustaleń SOOS w procesie podejmowania decyzji.¹²

4.3 Konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska i zainteresowanym społeczeństwem

¹¹ Dyrektywa SOOS, art. 8.

¹² Dyrektywa SOOS, art. 9.

Konsultacje z organami ochrony środowiska

Dyrektywa SOOS wymaga wyznaczenia organów ochrony środowiska, które mają być konsultowane w ramach SOOS. Są to te organy, które ze względu na swoje szczególne obowiązki w dziedzinie środowiska są potencjalnie zainteresowane oddziaływaniami dokumentu programowego na środowisko¹³ (właściwe organy ochrony środowiska). Podrecznik ten zaleca również, aby wśród właściwych organów ochrony środowiska znalazły się organy odpowiedzialne za ochronę zdrowia, które są potencjalnie zainteresowane oddziaływaniami na zdrowie związanymi z możliwymi oddziaływaniami na środowisko dokumentu programowego.¹⁴ Jest to zgodne z wymaganiami Protokołu w sprawie SOOS EKG ONZ,¹⁵ podpisanego przez wszystkie państwa członkowskie (w tym 10 obecnych nowych członków) i Komisje Europejska w 2003 roku.

Dyrektywa SOOS wymaga dwóch obowiązkowych konsultacji z właściwymi organami ochrony środowiska. Pierwsze mają miejsce w czasie ustalania zakresu SOOS, a drugie – w czasie przeglądu proponowanego projektu dokumentu programowego i towarzyszącej mu prognozy oddziaływania na środowisko.

Konsultacje w czasie ustalania zakresu SOOS mają konkretne znaczenie, ponieważ mają wyjaśnić kilka istotnych kwestii, które zakreślono w ramce 4.2. Jest oczywiste, że na wiele z tych pytań nie można odpowiedzieć na początku procesu SOOS, ponieważ informacje o specyficznych cechach dokumentu programowego będą pojawiały się stopniowo w miarę rozwoju procesu programowania. W tym względzie, należy pamiętać, że Dyrektywa SOOS nie traktuje ustalania zakresu SOOS jako odrębnego kroku procedury – zakres SOOS można ustalać poprzez iteracyjne konsultacje z organami ochrony środowiska w kilku kolejnych fazach procesu programowania.

Ramka 4.2 Kwestie, które na ogół należy omówić w czasie ustalania zakresu oraz poziomu szczegółowości SOOS (ustalenie zakresu SOOS)

a	Które dziedziny badań należy uwzględnić?
b	Które zagadnienia ochrony środowiska – łącznie z właściwymi celami ochrony środowiska – należy zbadać w ramach SOOS?
c	Które okresy czasu trzeba objąć?
d	Jaka dokładność oceny jest potrzebna?
e	Które dane i informacje są potrzebne (i dostępne)?
f	Jakie metody są brane pod uwagę?
g	Jakie rozwiązania alternatywne i opcje należy uwzględnić?
h	Jakie podmioty i eksperci powinni być zaangażowani w przeglądzie prognozy oddziaływania na środowisko?

Aby zapewnić efektywność przeprowadzania takich konsultacji i uniknąć przeciążenia zespołów programowania, organy kierujące procesem programowania mogą zlecić ekspertom

¹³ Dyrektywa SOOS, art. 6 ust. 3.

¹⁴ Do nich mogą należeć organy, które nadzorują lub przeprowadzają oceny oddziaływania na zdrowie lub inne oceny zdrowia (tj. narodowe instytuty zdrowia publicznego, wydziały higieny itd.).

¹⁵ Protokół w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko do Konwencji EKG ONZ w sprawie OOS w kontekście transgranicznym.

wykonującym SOOS przeprowadzenie w ich imieniu konsultacji mających na celu ustalenie jej zakresu. W takim przypadku eksperci ds. SOOS mogą dołączyć ustalenia różnych konsultacji mających na celu ustalenie takiego zakresu do prognozy oddziaływania na środowisko. Takie rozwiązanie zapewnia przejrzystość iteracyjnego ustalania zakresu SOOS.

Koncowe konsultacje z organami ochrony środowiska dotyczące projektu dokumentu programowego i towarzyszącej mu prognozy oddziaływania na środowisko można przeprowadzić w postaci pojedynczego procesu przeglądu. Rozwiązanie to może zaoszczędzić czas wszystkim zaangażowanym stronom.

Poza tymi konsultacjami, w podręczniku zaleca się pewne dodatkowe konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska i jeśli jest to stosowne, z zainteresowanym społeczeństwem. Zalecenia te mają czysto doradczy charakter i są zgodne z zasadami dobrych praktyk w dziedzinie SOOS. Zostały one zaproponowane, aby podkreślić możliwe korzyści wynikające z takich interaktywnych konsultacji. Należy również wskazać, że nie wszystkie konsultacje należy przeprowadzać w bardzo formalny i czasochłonny sposób. Jeśli jest to stosowne, wiele z zalecanych, dodatkowych konsultacji w ramach SOOS może mieć formę szybkich, bezpośrednich i nieformalnych kontaktów.

Konsultacje ze społeczeństwem

Dyrektywa SOOS wymaga identyfikacji i konsultacji ze społeczeństwem, którego dotyczy lub potencjalnie może dotyczyć dokument programowy lub które ma interes prawny związany z dokumentem programowym. Obejmuje ono odpowiednie organizacje pozarządowe, takie jak organizacje promujące ochronę środowiska oraz pozostałe zainteresowane organizacje.¹⁶

Dyrektywa wymaga konsultacji ze społeczeństwem tylko w końcowej fazie procesu: dotyczących proponowanego projektu dokumentu programowego i towarzyszącej mu prognozy oddziaływania na środowisko. Natomiast w podręczniku zaleca się dodatkowe konsultacje z zainteresowanym społeczeństwem. Zalecenia te opierają się na zasadach efektywnej praktyki w dziedzinie SOOS i mają czysto doradczy charakter. Dodatkowe konsultacje mają nie skomplikować procedury SOOS, lecz mogą być korzystne zarówno dla SOOS, jak i dla procesów tworzenia planów.

Dyrektywa SOOS nie określa żadnego mechanizmu konsultacji publicznych. Stanowi tylko, że społeczeństwo musi mieć „wczesną i realną możliwość, we właściwych ramach czasowych, wyrażenia swojej opinii”.¹⁷

W czasie organizowania konsultacji organy programujące powinny pamiętać, że konsultacje dotyczące SOOS mogą być znacząco odmienne od konsultacji na poziomie przedsięwzięcia, które często mogą wywoływać znaczne zainteresowanie społeczeństwa. Przeciwnie, wydaje się, że większość SOOS wykonanych dotychczas w UE spotkała się tylko z ograniczonym zainteresowaniem społeczeństwa. Ograniczają się one często do konsultacji z dobrze zorganizowanymi grupami, które mają poważny interes prawny związany z procesem programowania (np. główne organizacje pozarządowe, think-tanki, związki gmin, izby handlowe itd.). Fakt ten należy wziąć pod uwagę przy wyborze technik konsultacji.

¹⁶ Dyrektywa SOOS, art. 6 ust. 4.

¹⁷ Dyrektywa SOOS, art. 6 ust. 2.

Informacje o opracowywaniu dokumentu programowego i SOOS można zamieścić w prasie ogólnokrajowej i regionalnej, w publicznie dostępnym miejscu (np. w siedzibie urzędu) i/lub na stronach internetowych organu programującego i/lub właściwych organów ochrony środowiska. Można założyć specjalną stronę internetową w celu przekazywania informacji zainteresowanym podmiotom i zbierania ich uwag oraz umożliwienia udziału zainteresowanych podmiotów w sporządzaniu i/lub komentowaniu dokumentu.

Formalne przesłuchania publiczne, które są często wykorzystywane w ocenach oddziaływania na środowisko (OOS), mogą nie stanowić najbardziej efektywnego środka konsultacji w ramach procesu SOOS. Przesłuchania publiczne mają na ogół na celu ujawnienie sporów między stronami w postaci pytań i odpowiedzi. Ponieważ SOOS jest zwykle znacznie szerszym i bardziej skomplikowanym procesem, kluczem do udanych konsultacji jest doprowadzenie do konstruktywnego dialogu lub debaty nastawionej na rozwiązywanie problemów. Stworzy to uczestnikom najlepsze warunki dla wyjaśnienia kompromisów, których trzeba dokonać w dokumencie programowym oraz ograniczenia niepewności dotyczącej procesu planowania i jego założonych wyników. Konsultacje takie mają zwykle charakter warsztatów z udziałem moderatorów lub konferencji.

Do innych, bardziej efektywnych narzędzi służących do pozyskiwania uwag należą m.in.:

- osobne adresy e-mailowe lub gorące linie służące do zbierania uwag;
- osoba o odpowiednich kwalifikacjach, należąca do zespołu planowania, której obowiązkiem będzie przedstawienie na miejscu dodatkowych ustnych wyjaśnień;
- wystawy publiczne;
- grupy konsultacyjne, składające się z przedstawicieli właściwych organów ochrony środowiska i zainteresowanego społeczeństwa.

Wybór odpowiednich narzędzi zależy od dostępnej ilości czasu, charakteru zagadnień będących przedmiotem przeglądu oraz kompleksowości dokumentów, których mają dotyczyć konsultacje.

5. Zalecane kroki procesu SOOS

W rozdziale tym przedstawiono zbiór kroków procedury SOOS zalecanych do przeprowadzenia dla dokumentów programowych polityki spójności. Zalecane kroki są zgodne z wymaganiami Dyrektywy SOOS i odpowiadają typowym krokom podejmowanym przez planistów w czasie opracowywania dokumentów programowych polityki spójności. Zaleca się dziewięć kroków; każdy z nich zostanie omówiony szczegółowo w poniższych podrozdziałach. Kroki te są następujące:

1. Ustalenie zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiska, które należy rozważyć w ramach SOOS
2. Ocena aktualnej sytuacji i trendów oraz ich możliwych zmian w razie niezrealizowania dokumentu programowego
3. Ocena konkretnych celów i priorytetów rozwojowych
4. Ocena proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności
5. Ocena skumulowanych oddziaływań całego dokumentu programowego
6. Ocena kryteriów wyboru rodzajów działalności lub przedsięwzięć, które mają być zrealizowane na podstawie dokumentu programowego
7. Ocena systemu monitoringu dla dokumentu programowego
8. Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko i przedłożenie jej do konsultacji z organami ochrony środowiska i społeczeństwem
9. Podjęcie decyzji i informowanie o niej

W podręczniku rozwinięto powyższe kroki SOOS wyjaśniając co następuje:

- cel każdego kroku;
- uzasadnienie każdego kroku, w tym odpowiednie wymagania Dyrektywy SOOS;
- proponowane podejście;
- zalecane konsultacje;
- praktyczne wskazówki, streszczające, co należy czynić i czego należy unikać.

Dla każdego kroku w podręczniku podano przykłady możliwych elementów i wyników wziętych z rzeczywistej praktyki w dziedzinie SOOS. Zastosowane metody nie muszą być ściśle powielane – można wykorzystać inne metody oceny, jeśli są bardziej odpowiednie lub przyjazne dla użytkownika.

5.1 Ustalenie zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiska, które należy rozważyć w ramach SOOS

Cel

Krok ma na celu:

ustalenie odpowiednich zagadnień ochrony środowiska, które powinno się rozważyć w ramach SOOS;

w oparciu o zidentyfikowane zagadnienia, określenie odpowiednich celów ochrony środowiska, które powinno się rozważyć w ramach dokumentu programowego i procesu SOOS;

tam gdzie to możliwe, zaproponowanie odpowiednich wskaźników ochrony środowiska (lub konkretnych kwestii), które ukierunkują analizy dokonywane w ramach procesu SOOS.

Uzasadnienie

Dyrektywa SOOS wymaga zidentyfikowania:
wszystkich istniejących problemów ochrony środowiska, istotnych dla dokumentu programowego, zwłaszcza związanych z siecią Natura 2000;¹⁸
celów ochrony środowiska, określonych na poziomie międzynarodowym, Wspólnoty lub państwa członkowskiego, istotnych dla dokumentu programowego.¹⁹

Ustalenie tych istotnych zagadnień i celów ochrony środowiska jest ważnym punktem wyjścia, wpływającym na wszystkie kluczowe kroki procesu SOOS. Zidentyfikowane zagadnienia ukierunkują:

- ocenie sytuacji w ochronie środowiska;
- ocenie konkretnych celów i priorytetów rozwojowych określonych w dokumencie programowym;
- ocenie bezpośrednich i pośrednich oddziaływań proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności;
- ocenie skumulowanych oddziaływań powstałych na skutek wszystkich proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności;
- ocenie proponowanego systemu zarządzania;
- ocenie proponowanego systemu monitoringu.

¹⁸ Dyrektywa SOOS, załącznik 1 pkt d.

¹⁹ Dyrektywa SOOS, załącznik 1 pkt e.

Proponowane podejście

Eksperti ds. SOOS powinni, we współpracy z właściwymi organami ochrony środowiska, zidentyfikować zagadnienia ochrony środowiska, które są istotne dla dokumentu programowego. W ramce 5.1 przedstawiono wykaz zagadnień i problemów ochrony środowiska, które powinno się rozważyć w tej fazie.

Przy ustalaniu istotnych zagadnień ochrony środowiska należy uwzględnić konkretne zagadnienia ochrony środowiska, które powinno się wziąć pod uwagę zgodnie z Dyrektywą SOOS²⁰ oraz inne szersze problemy ochrony środowiska, które mogą mieć znaczenie dla polityki spójności, takie jak zagadnienia ujęte w Strategii Goeteborskiej. W ramce 5.1 podano przykłady takich zagadnień i problemów.

Ramka 5.1 Zagadnienia i problemy ochrony środowiska, które należy uwzględnić zgodnie z Dyrektywą SOOS

<p>Zagadnienia ochrony środowiska:</p> <ul style="list-style-type: none">• różnorodność biologiczna, fauna i flora;• demografia i zdrowie ludzkie;• gleba;• woda;• powietrze i czynniki klimatyczne;• dobra materialne;• dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki architektoniczne i archeologiczne;• krajobraz. <p>Inne problemy ochrony środowiska:</p> <p>efektywność energetyczna; wykorzystywanie zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; dostosowanie do zmian klimatu; zapotrzebowanie na transport, dostępność i mobilność itp.</p>
--

Już po zidentyfikowaniu zagadnień ochrony środowiska, w SOOS należy ustalić i opisać istotne cele ochrony środowiska, jakie ustanowiono na poziomie międzynarodowym, UE i/lub państwa członkowskiego. Można je ustalić na podstawie aktualnych lub planowanych:

- ram prawnych lub regulacyjnych;
- strategii, polityk i planów działań z zakresu ochrony środowiska;
- strategii zrównowoczonego rozwoju;
- strategii sektorowych i dokumentów politycznych (np. cele ochrony środowiska w ramach polityki energetycznej, strategii transportu itd.).

Należy pamiętać, że nie ma jednego jedyne go zbioru powszechnie odpowiednich celów ochrony środowiska. Dla każdego planu lub programu należy zidentyfikować konkretne cele ochrony środowiska, odzwierciedlające aktualny stan środowiska i rozwoju. Dlatego identyfikacja istotnych celów ochrony środowiska może stanowić bardzo trudne zadanie, biorąc pod uwagę samą ilość istotnych zagadnień i problemów oraz to, że nakładają się na siebie i są często ze sobą niespójne. Wykonanie tego zadania należy rozpocząć od

²⁰ Dyrektywa SOOS, załącznik 1 pkt f.

sporządzenia wszechstronnej, długiej listy wszystkich możliwych zagadnień i problemów. Liste te należy poddać krytycznemu przeglądowi, a następnie zmniejszyć do krótkiej, dającej się zarządzać listy głównych zagadnień.²¹

W przypadku bardziej skomplikowanych SOOS należy sprawdzić wewnętrzną spójność zagadnień i problemów SOOS, aby upewnić się, czy nie są one wzajemnie sprzeczne, i czy zapewnia solidne podstawy oceny.

W przypadku kompleksowych dokumentów programowych, obejmujących liczne sektory rozwojowe, użyteczne może okazać się początkowe zidentyfikowanie wszystkich istotnych celów ochrony środowiska dla całego dokumentu programowego, a następnie sprawdzenie, czy lista ta jest wyczerpująca, przez zbadanie istotności każdego celu ochrony środowiska dla każdego priorytetu rozwojowego ujętego w dokumencie programowym (zob. np. tabele 3.1 *Logiczne powiązania między krokami procesu programowania i procesu SOOS*).

Ramka 5.2 Identyfikacja celów ochrony środowiska w SOOS dla dokumentów programowych funduszy strukturalnych na lata 2004-2006: wnioski z wybranych nowych państw członkowskich UE.

Eksperti ds. SOOS zajmujący się Narodowym Planem Rozwoju Estonii (2003) podjęli próbę wykorzystania celów określonych w Strategii ochrony środowiska Estonii jako głównych ram analizy dokonywanej w ramach SOOS. Chociaż cele te zostały formalnie przyjęte i wciąż obowiązywały, to jednak nie zapewniły jasnych wskaźników odniesienia dla uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w planach rozwoju kraju. Po długich analizach eksperci ds. SOOS doszli do wniosku, że celów tych nie da się wykorzystać do opracowania mierzalnych wskaźników. Zamiast tego, ustanowili zbiór doraźnych celów ochrony środowiska dla Narodowego Planu Rozwoju, które zapewniły bardziej odpowiednie podstawy dla analizy w ramach SOOS.

Eksperti ds. SOOS zajmujący się Regionalnym Programem Operacyjnym na Węgrzech (2003) zamierzali dokonać oceny tego dokumentu w odniesieniu do formalnych celów ochrony środowiska ustanowionych przez Narodowy Program Ochrony Środowiska, Narodowy Plan Ochrony Przyrody, Narodowy Program Działan na Rzecz Zdrowia Środowiskowego, Narodową Koncepcję Rozwoju Regionalnego i Narodowy Program Rolno-środowiskowy. Jednakże, dokładna analiza tych dokumentów wiodących wykazała, że rozmaite plany, w tym dotyczące środowiska, stosowały odmienne podejście i były oparte na innych założeniach. Ostatecznie, eksperci SOOS wybrali zbiór 32 ilościowych celów polityki ekologicznej, dotyczących stanu środowiska i różnych czynników oddziaływania.

Eksperti ds. SOOS zajmujący się Narodowym Planem Rozwoju Polski (2003) dokonali przeglądu ponad 100 planów, programów i polityk, krajowych aktów prawnych i podpisanych przez Polskę umów międzynarodowych, aby ustalić główne zobowiązania rządu, istotne dla planu. Ocena ta wykazała ponad 250 konkretnych zobowiązań dotyczących pożądaných zmian w zarządzaniu środowiskiem i zasobami, które zostały uznane za istotne dla Narodowego Planu Rozwoju. Szczegółowa analiza tych zobowiązań doprowadziła do wyboru 52 kluczowych kryteriów, które zastosowano do początkowej oceny Narodowego Planu Rozwoju. Ostatecznie, eksperci ds. SOOS ograniczyli te listy, tworząc bardziej poręczny

²¹ Np. Agencja Środowiska Wielkiej Brytanii zaleca, aby standardowe SOOS skupiały się na 15-25 kluczowych zagadnieniach ochrony środowiska.

wykaz 24 kryteriów służących do oceny planu.

Zródło: Dusik i Sadler (2004)²²

Kiedy tylko jest to możliwe, wybrane cele ochrony środowiska powinny być mierzalne. Powinno być możliwe dokonanie analizy pozytywnych lub negatywnych oddziaływań proponowanych interwencji w odniesieniu do tych celów. Dlatego w wielu SOOS ustalanie istotnych celów ochrony środowiska uzupełnia się identyfikacją odpowiednich wskaźników, które pomogą w opisie aktualnych i przyszłych trendów oraz ułatwią ocenę pozytywnych lub negatywnych oddziaływań dokumentu programowego. W załączniku II do podręcznika przedstawiono przykładowo cele i wskaźniki ochrony środowiska powszechnie stosowane w Wielkiej Brytanii.

Przy wyborze odpowiednich wskaźników eksperci ds. SOOS powinni również uwzględnić dostępność danych. Jednakże, brak danych dla niektórych wskaźników nie musi automatycznie uniemożliwiać ich użycia w przyszłości w ramach SOOS. Należy wskazać na trudności z pozyskaniem danych i podjąć na podstawie posiadanych informacji decyzję, czy należy wykorzystać dany wskaźnik albo czy należy wybrać inne wskaźniki, dla których istnieją łatwiej dostępne informacje.

Jeśli nie ma jasnych i odpowiednich wskaźników, korzystne dla SOOS może okazać się postawienie dobrze sformułowanych, konkretnych pytań, pomagających w zbadaniu obecnych i przyszłych trendów oraz przeanalizowaniu oddziaływań dokumentu programowego.

Podobnie jak w przypadku celów, nie ma stałego zbioru wskaźników, ani też pytań, które należy zadać. Jedyną istotną kwestią jest to, żeby wybrane wskaźniki odpowiadały danemu celowi oraz poziomowi proponowanych interwencji rozwojowych.

Zalecane konsultacje

Istotne zagadnienia i cele ochrony środowiska powinno się określić w taki sposób, aby mogłyby one zostać zaakceptowane przez zespół programowania jako odpowiedni wskaźnik odniesienia, służący do mierzenia i minimalizacji negatywnych oddziaływań na środowisko dokumentu programowego. W idealnej sytuacji niektóre lub wszystkie zagadnienia i cele ochrony środowiska zidentyfikowane przez ekspertów ds. SOOS mogą zostać włączone do dokumentu programowego jako jego własne horyzontalne cele ochrony środowiska.

Dyrektywa SOOS konkretnie wymaga przeprowadzenia konsultacji z właściwymi organami ochrony środowiska w czasie ustalania zakresu i poziomu szczegółowości procesu oceny,²³ zaś analizy wykonywane w ramach tego zadania powinny podlegać ustaleniom takich konsultacji.

Wreszcie, konsultacje w tej fazie procesu można rozszerzyć o inne kluczowe zainteresowane podmioty związane z dokumentem programowym i SOOS. Konsultacje z zainteresowanymi

²² Dusik J., Sadler B. (2004), Reforming Strategic Environmental Assessment Systems: Lessons from Central and Eastern Europe [Reforma Systemów Strategicznych Ocen Oddziaływania na Środowisko: Wnioski z Europy Środkowo-Wschodniej], w: Impact Assessment and Project Appraisal, tom 22, nr 2, czerwiec 2004 r.

²³ Dyrektywa SOOS, art. 5 ust. 4.

podmiotami mogą podnieść jakość i ogólną akceptowalność całego procesu SOOS. Zainteresowane strony mogą również zalecić odpowiednie badania lub dodatkowe źródła danych, z których można by skorzystać w późniejszych fazach procesu SOOS.

Wskazówki praktyczne

- Istotne zagadnienia i cele ochrony środowiska powinny obejmować wszystkie główne problemy, ponieważ luki występujące w tej fazie mogą niewłaściwie ukierunkować cały proces SOOS.
- Przy identyfikacji celów ochrony środowiska, należy wziąć pod uwagę plany i programy, które są bezpośrednio związane z dokumentem programowym,²⁴ inne strategie ochrony środowiska oraz wymagania i cele legislacyjne i regulacyjne.
- Kiedy tylko jest to możliwe, należy dążyć do osiągnięcia konsensu dotyczącego istotnych zagadnień i celów ochrony środowiska z organami ochrony środowiska. W idealnej sytuacji istotne cele wybrane w ramach SOOS powinny zostać przyjęte jako horyzontalne cele ochrony środowiska dla całego dokumentu programowego.
- Nie należy wybierać zbyt wiele zagadnień i celów, poza tymi, które obejmują główne problemy.
- Należy wybierać cele, które odpowiadają skali i poziomowi szczegółowości dokumentu programowego.
Cele ochrony środowiska dla ogólnego dokumentu programowego dla całego kraju będą prawdopodobnie miały bardziej ogólny charakter niż cele ochrony środowiska dla szczegółowego dokumentu programowego, w którym określono konkretne działania i liczne przedsięwzięcia na danym obszarze.

²⁴ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt a.

Przykładowe potencjalne elementy i wyniki

Tabela 5.1 Istotne zagadnienia, cele i wskaźniki ochrony środowiska dla całego dokumentu programowego

Zagadnienia	Istotne cele programowe	Punkty odniesienia/zródła dla danych celów	Wskaźniki lub ukierunkowujące pytania dla analizy oddziaływan w odniesieniu do danego celu	Istotność dla ogólnego celu rozwojowego nr 1: Transport	Istotność dla ogólnego celu rozwojowego nr 2: Promocja biznesu
Zagadnienia ochrony środowiska, które należy uwzględnić zgodnie z Dyrektywą SOOS					
Różnorodność biologiczna, w tym fauna i flora	Zwiększenie całkowitej powierzchni obszarów chronionych o 8% w porównaniu z 2000 r.	Plan Działan na Rzecz Ochrony Różnorodności Biologicznej	<ul style="list-style-type: none"> • Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych 	Tak	Tak
Jakość powietrza	Poprawa lokalnej jakości powietrza i zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych	Polityka Ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • Dni o średnim lub wysokim poziomie zanieczyszczenia w porównaniu ze średnią krajową • Emisja równoważnika CO₂ w porównaniu z docelowym poziomem krajowym i międzynarodowym 	Tak	Tak
Gleba	Odtworzenie i ochrona ziemi i gleby	Plan Działan w Ochronie Środowiska	<ul style="list-style-type: none"> • Stan i zasięg porzuconych terenów przemysłowych • Niekontrolowany rozwój miast • Jakość ziemi rolniczej i gleb 	Tak	Tak
Krajobraz	Zapobieganie degradacji i poprawa jakości krajobrazu	Narodowa Strategia Zrównowzonego Rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie niepowtarzalności i atrakcyjności krajobrazu 	Tak	Tak
Przykłady innych zagadnień ochrony środowiska, które mogą wynikać z przeglądu istotnych celów ochrony środowiska					
Efektywność energetyczna	Podniesienie efektywności wykorzystania zasobów energetycznych	Polityka Energetyczna	<ul style="list-style-type: none"> • Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca • Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych 	Tak	Tak
Wykorzystanie zasobów naturalnych	Zapewnienie przetrwania zasobów naturalnych i zrównowzonego zarządzania istniejącymi zasobami	Strategia Zrównowzonego Rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> • Czy ograniczy ona popyt na surowce? • Użycie materiałów z recyklingu lub surowców wtórnych • Czy będzie promować zrównowżone użycie odnawialnych zasobów 	Tak	Tak

			naturalnych?		
Zrównowazona mobilnosc	Zachecanie do zrównowazonych podróży i zmniejszenie zageszczenia ruchu drogowego	Polityka Transportowa	<ul style="list-style-type: none"> • Użycie samochodów do podróży służbowych i przewozu dóbr • Poziomy zageszczenia ruchu drogowego • Całkowita liczba osób korzystających z transportu publicznego • Czy poprawi połączenia między różnymi środkami transportu? • Czy zacheci do ruchu pieszego i rowerowego? 	Tak	Tak
Eko-efektywnosc	Wsparcie dla wprowadzania zarządzania środowiskowego, zielonych zakupów i eko-konstrukcji w sektorze biznesu i w obrębie organów publicznych	Polityka Ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie zarządzania środowiskowego, zielone zakupy i eko-konstrukcja 	Tak	Tak

5.2 Ocena aktualnej sytuacji i trendów oraz ich możliwych zmian w razie niezrealizowania dokumentu programowego

Cel

Krok ma na celu:

- przedstawienie informacji o stanie środowiska i zasobów naturalnych istotnych dla dokumentu programowego;
- opisanie interakcji między tymi trendami a głównymi sektorami rozwojowymi, które są przedmiotem dokumentu programowego;
- nakreślenie możliwych zmian tych trendów w razie niezrealizowania dokumentu programowego;
- zapewnienie tych informacji dla potrzeb procesu planowania oraz SOOS.

Uzasadnienie

Dyrektywa SOOS wymaga identyfikacji:

- odpowiednich aspektów aktualnego stanu środowiska i ich możliwych zmian w razie niezrealizowania dokumentu programowego,²⁵ ze szczególnym naciskiem na rozwój sytuacji w przyszłości wynikający z innych istotnych planów i programów;²⁶
- cech środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem.

Prawidłowe zrozumienie aktualnej sytuacji i trendów oraz ich możliwych zmian w razie niezrealizowania dokumentu programowego ułatwia oparta na wiedzy ocena pozytywnych i negatywnych skutków dokumentu programowego.

SOOS wymaga uwzględnienia długoterminowych trendów i strategicznego podejścia do zbierania danych. Chociaż wymaganie to może wydawać się mało znaczące, to jednak stanowi bardzo istotną zmianę podejścia do oceny aktualnej sytuacji. Wymaga ukierunkowanego myślenia analitycznego, zwłaszcza w przypadku dokumentów programowych o dużej skali.

Proponowane podejście

Wyzwaniem związanym z taką analizą jest zapewnienie, że:

- będzie się ona skupiać na trendach w zakresie istotnych celów ochrony środowiska określonych w kroku 5.1 oraz że nie przeciąży oceny sytuacji nieistotnymi informacjami;
- będzie na tyle elastyczna, aby umożliwić dodanie nowych zagadnień i aspektów, jeśli będą one potrzebne w czasie późniejszego przeglądu;
- będzie opisywać trendy zarówno historyczne, jak i aktualne;
- nakreśli możliwe zamiany tych trendów w razie niezrealizowania dokumentu programowego.

²⁵ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt b.

²⁶ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt a.

Aby zapewnić trwale ukierunkowanie oceny aktualnej sytuacji, zaleca się skupienie się na głównych zagadnieniach, celach i wskaźnikach ochrony środowiska, określonych w kroku 5.1. Jeśli te zagadnienia, cele i wskaźniki zostały prawidłowo ustalone, to zapewnia one właściwy kierunek oceny sytuacji.

Trendy zarówno historyczne, jak i aktualne można opisać na podstawie danych dostępnych z istniejących systemów monitoringu (zob. ramka 5) lub w postaci opinii ekspertów (jeśli brakuje danych). W tej fazie eksperci ds. SOOS nie powinni przystępować do zbierania nowych danych, chyba że zidentyfikowano bardzo wyraźne zagadnienia kluczowe, dla których nie ma żadnych danych.

Ramka 5. Możliwe źródła informacji

- Raporty z wdrażania istniejącego ustawodawstwa
- Raporty o stanie środowiska
- Dane z monitorowania istotnych polityk, strategii, planów lub programów na poziomie UE, krajowym, regionalnym lub lokalnym
- Specjalne przedsięwzięcia badawcze

Opis możliwych zmian w razie niezrealizowania proponowanego dokumentu programowego oczywiście ograniczają liczne rodzaje niepewności. Należy do nich dostępność danych dotyczących rozwoju gospodarczego w przyszłości, postępu technologicznego lub rozwoju ram regulacyjnych, które łącznie wpływają na trendy w przyszłości. W Dyrektywie SOOS uwzględniono takie ograniczenia i wymaga ona zapewnienia informacji, które mogą być w rozsądny sposób uzyskane, w granicach aktualnej wiedzy i dostępnych metod oceny.²⁷ Eksperci ds. SOOS są tylko zobowiązani do nakreślenia przyszłych trendów w miarę swoich możliwości. Są również zobowiązani do wykonania tego zadania z uwzględnieniem wszelkich dostępnych studiów i biorąc pod uwagę:

- trendy historyczne;
- kluczowe czynniki sprawcze kryjące się za tymi trendami;
- zasadnicze rodzaje niepewności.

Wreszcie, dane dotyczące aktualnych i przyszłych trendów środowiskowych służą nie tylko jako informacje kształtujące późniejsze kroki SOOS, lecz także wzmocniają analizę ogólnego kontekstu rozwojowego w czasie opracowywania dokumentu programowego. W przypadku, gdy proces SOOS jest wykonywany uprzednio, informacje zebrane lub wytworzone w tym kroku można przekazać zespołowi planowania i mogą one wzmocnić proces programowania.

Zalecane konsultacje

²⁷ Dyrektywa SOOS, art. 5 ust. 2.

Ustalenia wspomnianych analiz należy w prawidłowy sposób przedstawić zespołowi programowania, tak aby mógł on je uwzględnić w czasie analizy sytuacji i późniejszych faz procesu programowania. Dyrektywa SOOS nie wymaga konsultacji z właściwymi organami ochrony środowiska oraz społeczeństwem w tej fazie. Jednakże, pożyteczne może być poinformowanie zainteresowanych podmiotów o potrzebach w zakresie danych i dokumentacji oraz wystąpienie do nich o dodatkowe informacje.

Wskazówki praktyczne

- Należy dokonać analizy historycznych i aktualnych trendów w zakresie spełniania celów ochrony środowiska określonych w poprzednim kroku.
- Należy wykorzystać wiedzę ekspercką, jaką dysponują organy ochrony środowiska i kluczowe zainteresowane podmioty, do zidentyfikowania i interpretacji istotnych danych oraz do prognozowania trendów.
- Należy uwzględnić przedsięwzięcia wynikające z planów i programów związanych z dokumentem programowym.
- Należy dzielić się informacjami z zespołem planowania.
- W czasie gromadzenia informacji należy pamiętać o najważniejszych kwestiach.
- Nie należy gromadzić nadmiernych szczegółów lub wykorzystywać informacji tylko dlatego, że są dostępne.

Przykład możliwych elementów i wyników

Tabela 5.2 Przykład możliwego podejścia do oceny historycznych trendów, aktualnej sytuacji i przyszłych trendów w razie niezrealizowania dokumentu programowego

Istotne cele ochrony środowiska	Wskaźniki lub pytania dotyczące możliwego oddziaływania lub wskaźniki monitoringu	Zróżdła danych dotyczących aktualnych trendów i ich możliwych zmian	Aktualny stan środowiska i trendy	Możliwe zmiany w razie niezrealizowania dokumentu programowego
Zwiększenie całkowitej powierzchni obszarów chronionych o 4% w porównaniu z 2005 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych • Rozczłonkowanie siedlisk 	Raport o stanie środowiska, ocena różnorodności biologicznej, dokumentacja sieci Natura 2000	Ekosystemy naturalne, które można by uznać za obszary chronione, stanowią 25% terytorium. 9% z tych ekosystemów zostało uznane za obszary chronione, natomiast uszkodzeniu uległa większość łączących je korytarzy biologicznych.	Ekosystemy naturalne, które można by uznać za obszary chronione, zmniejsza się o około 5% w ciągu następnych 6 lat, głównie na skutek ostatnio przyjętej Polityki Lesnictwa i zatwierdzonych przyszłych przedsięwzięć w zakresie farm wiatrowych, hodowli wodnej i turystyki. Nie ma planów

				rehabilitacji korytarzy biologicznych.
Podniesienie efektywności wykorzystania zasobów energetycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca • Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych 	Badanie wykonane przez AMX, roczne raporty Ministerstwa Energetyki	Zapotrzebowanie energii na jednostkę PKB spadło o 70% w ostatnim dziesięcioleciu. Wciąż jest jednak wyższe o 20% od średniej UE. W ostatnim dziesięcioleciu o 2-4% wzrósł udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych w krajowej podaży energii.	Biorąc pod uwagę zakończenie restrukturyzacji gospodarki, dalszy wzrost efektywności energetycznej będzie nieznaczny i niwelowany przez rosnące zapotrzebowanie energii w transporcie oraz jej szybko rosnące zużycie w gospodarstwach domowych. Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych może zwiększyć się o 8% w ciągu następnych 6 lat, w zależności od poziomu wsparcia państwa.
Zapobieganie degradacji i poprawa jakości krajobrazu	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie niepowtarzalności i atrakcyjności krajobrazu 	Brak raportu	Głównymi cechami obszaru są zalesione wzgórza i rozległa sieć jezior. Wywiady przeprowadzone przez zespół oceny pokazują niezadowolenie z oddziaływaniami wizualnymi niedawno zainstalowanych masztów telekomunikacyjnych.	Niepowtarzalność i atrakcyjność tego krajobrazu może jeszcze bardziej ograniczyć ostatnio zatwierdzona rozbudowa sieci dróg oraz ogólna zgoda na uprawianie sportów wodnych na wszystkich głównych rzekach. Może to znacząco zmienić rodzaj przyjeżdżających turystów i stanowi

				zagrozenie dla dalszego przetrwania tradycyjnej turystyki, z której jest znany ten obszar.
--	--	--	--	--

5.3 Ocena celów i priorytetów rozwojowych

Cel

Krok ma na celu:

- ocenie pozytywnych i negatywnych oddziaływań celów i priorytetów rozwojowych zawartych w dokumencie programowym w odniesieniu do istotnych celów ochrony środowiska;
- rozważenie alternatywnych opcji na poziomie proponowanych celów i priorytetów rozwojowych.

Uzasadnienie

Poza zidentyfikowaniem istotnych celów ochrony środowiska, Dyrektywa SOOS wymaga przeanalizowania sposobu uwzględnienia tych celów oraz wszelkich aspektów środowiskowych w czasie sporządzania dokumentu programowego.²⁸

W przypadku programowania polityki spójności można tego dokonać dokonując oceny spójności między proponowanymi celami i priorytetami rozwojowymi a istotnymi celami ochrony środowiska. Ocena ta powinna nie tylko przynieść informacje, lecz także proaktywnie zaproponować możliwości rozszerzonego ujęcia aspektów ochrony środowiska w celach i priorytetach dokumentu programowego.

Proponowane podejście analityczne

W kroku należy również dokonać oceny synergii i niezgodności między istotnymi celami ochrony środowiska i konkretnymi celami i priorytetami rozwojowymi zaproponowanymi w dokumencie programowym. Powinno się w nim określić możliwości skorygowania zaproponowanych celów i priorytetów rozwojowych w dokumencie programowym mając na względzie dokonanie postępu w zrównoważonym rozwoju.²⁹

W ramach oceny należy rozważyć kilka alternatywnych celów i priorytetów rozwojowych oraz zalecić opcje najbardziej spójne z istotnymi celami ochrony środowiska.

Zalecane konsultacje

Ustalenia wspomnianych analiz należy w prawidłowy sposób przedstawić zespołowi programowania, tak aby mógł on je uwzględnić w czasie ustalania celów i priorytetów dokumentu programowego, analizy sytuacji i późniejszych fazach procesu programowania. Zaleca się konsultacje z właściwymi organami.

Wskazówki praktyczne

- Należy opisać wszystkie znaczące pozytywne i negatywne oddziaływania proponowanych celów i priorytetów rozwojowych dla istotnych zagadnień i celów ochrony środowiska.

²⁸ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt e.

²⁹ Dyrektywa SOOS, art. 1.

- Należy zaproponować nowatorskie sposoby jednoczesnego osiągnięcia celów rozwojowych i środowiskowych.
- Należy przedstawić zalecenia dla procesu programowania.
- Należy zapewnić aktywne uczestnictwo zespołu planowania w tych ocenach.
- Należy odnotować wszelkie poważne niepewności.

Przykład możliwych elementów i wyników

Tabela 5.3.1 Przykład możliwego podejścia do oceny celów i priorytetów rozwojowych dla dużych przedsięwzięć infrastrukturalnych

Proponowany cel lub priorytet rozwojowy nr 1: Poprawa infrastruktury transportowej		
Istotne cele ochrony środowiska	Istotne wskaźniki lub ukierunkowujące pytania	Uwagi
Zwiększenie całkowitej powierzchni obszarów chronionych o 4% w porównaniu z 2005 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych • Rozczłonkowanie siedlisk 	<p>Mozna oczekiwać negatywnych oddziaływań, jeśli nowa infrastruktura transportowa nie ominie ekosystemów, wobec których rozważa się przyznanie statusu obszarów chronionych.</p> <p>Należy nie dopuścić, aby nowa infrastruktura – we swoim ogólnym oddziaływaniu – zwiększyła rozczłonkowania siedlisk.</p>
Poprawa lokalnej jakości powietrza i zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych	<ul style="list-style-type: none"> • Czy utrzyma i poprawi lokalną jakość powietrza? • Czy zmniejszy emisje gazów cieplarnianych? 	<p>Biorąc pod uwagę obecny system uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w procesie wydawania pozwoleń, można oczekiwać, że większość nowej infrastruktury transportowej będzie miała albo pozytywny, albo zaden wpływ na lokalną jakość powietrza. Natomiast wszelkie działania zwiększające transport drogowy i lotniczy spowodują wzrost emisji gazów cieplarnianych.</p>
Podniesienie efektywności wykorzystania zasobów energetycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca • Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych 	<p>Infrastruktura transportowa tworząca dalsze zachęty dla transportu drogowego i lotniczego pogorszy efektywność energetyczną w gospodarce. Jest to ważny problem strategiczny. Należy udzielić priorytetowego wsparcia działaniom zmniejszającym zapotrzebowanie na transport (tzn. prace w domu, telekonferencje), transport publiczny oraz działania</p>

		rozwijające ruch rowerowy i pieszy.
Zachecanie do zrównowazonych podróży i zmniejszenie zageszczenia ruchu drogowego	<ul style="list-style-type: none"> • Użycie samochodów do podróży służbowych i przewozu dóbr • Poziomy zageszczenia ruchu drogowego • Całkowita liczba osób korzystających z transportu publicznego • Czy poprawi połączenia między różnymi środkami transportu? • Czy zacheci do ruchu pieszego i rowerowego? 	Mozna oczekiwać konkretnych niekorzystnych oddziaływań, jeśli w systemie transportu nie będzie zachęt do zmiany rodzaju transportu w zakresie transportu towarowego i podróży służbowych oraz jeśli nie zostanie ograniczone użytkowanie samochodów w miastach. Należy udzielić priorytetowego wsparcia rozwojowi zintegrowanych systemów transportowych i transportu publicznego oraz działaniom rozwijającym ruch rowerowy i pieszy.
Proponowana zmiana sformułowania celu lub priorytetu rozwojowego na: Rozwój efektywnego energetycznie systemu transportu zapewniającego lepszą mobilność i mniejszą presję transportu na środowisko		

Tabela 5.3.2 Przykład możliwego podejścia do oceny celów i priorytetów rozwojowych dla licznych mniejszych przedsięwzięć innych niż infrastrukturalne (w oparciu o faktyczny program operacyjny państwa członkowskiego)

Proponowany cel lub priorytet rozwojowy nr 2: Wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz mikro-firm		
Istotne cele ochrony środowiska	Istotne wskaźniki lub ukierunkowujące pytania	Uwagi
Podniesienie efektywności wykorzystania zasobów energetycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca • Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych 	Mozna spodziewać się negatywnych oddziaływań, jeśli firmy nie będą zachęcane do zmniejszenia zapotrzebowania energii w produkcji. Należy promować korzystanie z alternatywnych źródeł energii.
Odtworzenie i ochrona ziemi i gleby	<ul style="list-style-type: none"> • Stan i zasięg porzuconych terenów przemysłowych • Jakość ziemi rolniczej i gleb 	Należy udzielić priorytetowego wsparcia działaniom umożliwiającym firmom usprawnienie zużycia energii. Można oczekiwać negatywnych oddziaływań, jeśli firmy nie będą zachęcane do zmniejszenia skażenia ziemi i gleby oraz zagrożenia powodziowego. Należy udzielić priorytetowego wsparcia działaniom mającym na celu rewitalizację centrów miast i terenów przemysłowych.
Zapewnienie przezornego wykorzystania zasobów naturalnych i zrównowalonego zarządzania istniejącymi zasobami	<ul style="list-style-type: none"> • Czy ograniczy ona popyt na surowce? • Użycie materiałów z recyklingu lub surowców wtórnych • Czy będzie promować zrównoważone użycie odnawialnych zasobów naturalnych? 	Mozna spodziewać się negatywnych oddziaływań, jeśli firmy nie będą zachęcane do zmniejszenia zapotrzebowania na surowce do produkcji. Należy promować korzystanie z materiałów z recyklingu. Należy udzielić priorytetowego wsparcia działaniom umożliwiającym firmom usprawnienie zużycia zasobów.
Wsparcie dla wprowadzania zarządzania środowiskowego, zielonych zakupów i eko-konstrukcji	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie zarządzania środowiskowego, zielonych zakupów i eko-konstrukcji 	Mozna spodziewać się negatywnych oddziaływań, jeśli firmy nie będą zachęcane do wprowadzenia zarządzania środowiskowego, zielonych

		zakupów, eko-konstrukcji i e-handlu.
Proponowana zmian sformułowania celu lub priorytetu rozwojowego: Wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz mikro-firm efektywnie wykorzystujących zasoby		

5.4 Ocena proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności

Cel

Krok ma na celu:

- ocenie pozytywnych i/lub negatywnych oddziaływań konkretnych propozycji zawartych w dokumencie programowym w odniesieniu do istotnych celów i wskaźników ochrony środowiska;
- rozważenie alternatywnych opcji na poziomie proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności;
- zaproponowanie działań mających na celu zapobieganie, redukcje i w jak największym stopniu kompensację wszelkich znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko lub zrównoważony rozwój wynikających z realizacji dokumentu programowego.

Uzasadnienie

Dyrektywa SOOS wymaga:

- oceny potencjalnych znaczących pozytywnych lub negatywnych oddziaływań dokumentu programowego na środowisko;³⁰
- działań mających na celu zapobieganie, redukcje i w jak największym stopniu kompensację wszelkich znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji dokumentu programowego;³¹
- krótkiego opisu uzasadnienia wyboru przyjętych rozwiązań alternatywnych oraz opisu sposobu przeprowadzenia oceny, w tym także wskazania trudności (takich jak niedostatek techniki lub brak know-how) napotkanych podczas opracowywania wymaganych informacji.³²

Proponowane podejście

Przed wszystkim ocena powinna opisać potencjalne znaczące pozytywne lub negatywne oddziaływania proponowanych działań w odniesieniu do istotnych celów i wskaźników ochrony środowiska. Oddziaływania te nie powinny ograniczać się do skutków bezpośrednich, lecz również obejmować możliwe skutki wtórne, krótko-, średnio- i długoterminowe skutki trwałe i przejściowe oraz oddziaływania transgraniczne.³³ W analizie należy również odnieść się do skumulowanych skutków proponowanych działań, które przeanalizowano w następnym kroku.

Aby zapewnić klarowność i przejrzystość tych ocen, zaleca się, aby eksperci ds. SOOS wyjaśnili kluczowe cechy zidentyfikowanych oddziaływań (np. ich prawdopodobieństwo, skalę, częstotliwość, czas trwania, odwracalność i wszelkie aspekty transgraniczne). Bardzo często używa się symboli, aby umożliwić szybkie, łatwe zapoznanie się z wynikami tych ocen. Jeśli użyto symboli, takich jak np. w tabeli 5.4.1, powinny być one opatrzone skrótowym opisem, aby zapewnić ich zrozumiałość.

³⁰ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt f.

³¹ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt g.

³² Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt h.

³³ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt f.

Poza dostarczeniem informacji dotyczących środowiskowych skutków proponowanych działań, w ramach oceny można także określić możliwości zmian proponowanych działań, minimalizujących ich niekorzystne skutki i maksymalizujących ich skutki pozytywne.

Już po zidentyfikowaniu konkretnych oddziaływań i optymalizujących środków dla wszystkich zagadnień ochrony środowiska istotnych dla danego działania, informacje te można wykorzystać w celu sformułowania:

- zalecanych zmian w sformułowaniu proponowanych działań (np. alternatywnej lokalizacji, alternatywnej technologii lub alternatywnej kolejności/harmonogramu działań);
- warunków realizacji danego działania (np. konkretnych warunków realizacji, wstępnej opinii dotyczącej zakresu wszelkiej oceny oddziaływania na środowisko szczegółowych projektów przedsięwzięć lub wymagań dla monitoringu).

Należy zauważyć, że w niektórych dokumentach programowych polityki spójności interwencje rozwojowe są określone tylko pokrótce, a szczegółowe ustalenia dotyczące wyboru konkretnych przedsięwzięć do realizacji mają być przyjęte w innych procedurach i dokumentach. W takim przypadku nie będzie można dokonać analizy na takim poziomie szczegółowości, jaki nakreślono w poniższym przykładzie możliwych elementów i wyników. Zamiast tego, eksperci ds. SOOS powinni skupić swoją uwagę na szczegółowej ocenie systemu zarządzania zaproponowanego dla dokumentu programowego. Powinni również opracować szczegółowe systemy oceny oddziaływania na środowisko konkretnych przedsięwzięć, dla których występuje się o wsparcie ze środków polityki spójności. Jedno z rozwiązań zalecanych dla systemu oceny rozwoju nakreślono w kroku SOOS „Ocena kryteriów wyboru rodzajów działalności lub przedsięwzięć, które mają być zrealizowane na podstawie dokumentu programowego” (zob. podrozdział 4.6).

Zalecane konsultacje

Ustalenia wspomnianych analiz należy w prawidłowy sposób przedstawić zespołowi programowania, tak aby mógł on je uwzględnić w czasie ustalania projektowania działań i kwalifikowanych rodzajów działalności. Zaleca się konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska.

Wskazówki praktyczne

- Należy opisać wszystkie znaczące pozytywne i negatywne oddziaływania proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności w odniesieniu do istotnych celów i wskaźników ochrony środowiska.
- Należy rozważyć oddziaływania bezpośrednie i pośrednie.
- Należy uwzględnić opinie i wiedzę specjalistyczną wszystkich ekspertów przeprowadzających SOOS oraz podjąć próby zaangażowania w ocenę zespołu programowania.
- Należy zidentyfikować alternatywne opcje (związane z lokalizacją, charakterem i zasięgiem działania) w przypadkach, w których przewiduje się negatywne oddziaływania na środowisko oraz w celu zwiększenia skutków pozytywnych.
- Należy zaproponować warunki realizacji, jeśli działania nie można zmienić.
- Należy odnotować wszelkie poważne rodzaje niepewności.

Przykład możliwego podejścia do oceny działań i kwalifikowanych rodzajów działalności

Tabela 5.4.1 Legenda oceny

Cecha oddziaływania	Symbole	Wyjaśnienie
Prawdopodobienstwo	!!	Bardzo prawdopodobne
	!	Prawdopodobne
Skala	--	Negatywne na duza skale
	-	Negatywne
	++	Pozytywne na duza skale
	+	Pozytywne
Czestotliwosc/Czas trwania	>>	Od czestego do stalego / Od dlugoterminowego do trwalego
	>	Od czasu do czasu / Krótkoterminowe
Odwracalnosc	IR	Nieodwracalne
	R	Odwracalne
Wymiar transgraniczny	TR	Potencjalne oddziaływanie transgraniczne
Niepewnosc	?	Potencjalne oddziaływanie w calosci zalezy od ustalen dotyczacych realizacji, opisanych w zalaczonych uwagach.

W tabeli 5.4.2 podano przykład działań proponowanych w ramach celu rozwojowego nr 1 „Poprawa infrastruktury transportowej”. Dokonano analizy pozytywnych i negatywnych oddziaływań hipotetycznego działania „Budowa nowych urządzeń portowych w miejscowości XYZ”, przedstawiając uwagi dotyczące możliwych rodzajów działalności, dalszej analizy i innych aspektów związanych z realizacją działania.

U dołu tabeli zawierającej analizę każdego działania przedstawiono zalecane zmiany lub modyfikacje działania. Sformułowano je skrótowo jako alternatywna lokalizacje, alternatywna technologie lub alternatywna kolejnosc/harmonogram dzialan. Wreszcie, mozna okreslic warunki realizacji dzialania. Warunki te moga miec postac wstepnej opinii dotyczacej zakresu wszelkiej oceny oddziaływania na srodowisko szczególowych projektów przedsięwzięć lub wymagań dla monitoringu itd.

Przykład możliwych elementów i wyników

Tabela 5.4.2 Ocena działań przewidujących duże przedsięwzięcia infrastrukturalne

Cel rozwojowy nr 1: Poprawa infrastruktury transportowej			
Działanie nr 1.1: Budowa nowych urządzeń portowych w miejscowości XYZ			
Istotne wskaźniki ochrony środowiska	Potencjalne znaczące oddziaływania		Działania mające na celu zminimalizowanie oddziaływań negatywnych i maksymalizowanie pozytywnych skutków
	Symbole	Skrótowe wyjaśnienie	

Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych	!! - >>	Prawie pewne negatywne, trwale i nieodwracalne oddziaływanie na dużą skalę na 15 ha obszarów wodno-blotnych w AAA.	Jeśli port zostanie przeniesiony do XYZ, utracone zostanie tylko 6 ha obszarów wodno-blotnych. Należy rozważyć kompensację tej utraty przez stworzenie obszaru wodno-blotnego wzdłuż rzeki XYZ. Należy zbadać możliwość rozszerzenia brzegów rzeki, aby umożliwić naturalny rozwój obszarów wodno-blotnych.
Rozczłonkowanie siedlisk	IR	Prawdopodobne negatywne oddziaływanie na dużą skalę na rzekę XXX stanowiącą regionalny korytarz biologiczny.	Należy zbadać możliwość rozszerzenia brzegów rzeki, aby umożliwić naturalny rozwój obszarów wodno-blotnych.
Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych	?	Propozycja ta może albo ograniczyć albo zwiększyć możliwości budowy przybrzeżnych farm wiatrowych w przyszłości, w zależności od tego, czy zagadnienie to będzie uwzględnione.	Należy zapewnić, że rozwój portu nie uniemożliwi ewentualnej budowy przybrzeżnych farm wiatrowych. Należy rozważyć możliwość łącznej budowy przybrzeżnych farm wiatrowych i urządzeń portowych.
Użycie samochodów do podróży służbowych i przewozu dóbr Poziomy zageszczenia ruchu drogowego Czy poprawi połączenia między różnymi środkami transportu?	!! - >> IR	Propozycja może spowodować znaczący wzrost drogowego transportu towarowego i spotęgować istniejące problemy zageszczenia ruchu drogowego.	Należy zapewnić, że przewozy towarowe z i do portu będą realizowane transportem kolejowym.
Inne
<p>Zalecane zmiany działania: (alternatywna lokalizacja, alternatywna technologia lub alternatywna kolejność/harmonogram działań) Należy zmienić sformułowanie działania na: „Budowa nowych urządzeń portowych w XYZ, połączonych z siecią kolejową, i kompensacja utraty siedliska naturalnego”. Ze względu na potencjalne znaczące oddziaływania na środowisko, działania tego nie należy zaliczać do priorytetowych przedsięwzięć.</p>			
<p>Warunki realizacji: (Konkretne warunki realizacji, wstępna opinia dotycząca zakresu oceny oddziaływania na środowisko szczegółowych projektów przedsięwzięć) Kwalifikowane rodzaje działalności będą prawdopodobnie wymagać OOS, które powinny zbadać następujące zagadnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • utratę obszarów wodno-blotnych oraz jej kompensację przez rozszerzenie brzegów rzeki, aby umożliwić naturalny rozwój obszarów wodno-blotnych wzdłuż rzeki XXX; 			

- możliwość wykonywania wszystkich przewozów towarowych z i do portu transportem kolejowym;
- oddziaływania możliwej łącznej budowy przybrzeżnych farm wiatrowych i urządzeń portowych.

Tabela 5.4.3 Ocena działań przewidujących realizację licznych innych niż infrastrukturalne przedsięwzięć na małą skalę (w oparciu o faktyczny program operacyjny państwa członkowskiego)

Cel rozwojowy nr 2: Wsparcie dla średnich i małych przedsiębiorstw oraz mikro-firm			
Działanie nr 2.3: Rozwój konkurencyjnych firm			
Działanie to ma na celu zwiększenie obrotów małych i średnich przedsiębiorstw przez zapewnienie wysokiej jakości usług w zakresie wsparcia biznesowego. Wsparcie to jest dostępne dla rodzajów działalności w zakresie tworzenia stanowisk pracy, dostarczania pożyczek/dotacji, doradztwa biznesowego i szkolenia.			
Istotne wskaźniki ochrony środowiska	Potencjalne znaczące oddziaływania		Działania mające na celu zminimalizowanie oddziaływań negatywnych i maksymalizowanie pozytywnych skutków
	Symbole	Skrótowe wyjaśnienie	
Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych Rozczłonkowanie siedlisk	? -- >> IR	W tej fazie nie można ustalić oddziaływań. Jednakże, rozwój stanowisk pracy może powodować negatywne, trwałe oddziaływanie na cenne obszary przyrodnicze.	Należy doradzić wnioskodawcom w sprawie oddziaływania tego rodzaju działalności na cenne obszary przyrodnicze oraz sposobu jego ograniczenia. Tworzenie stanowisk pracy powinno objąć środki promowania różnorodności biologicznej i korzyści dla dzikiej zwierzyny, gdzie jest to możliwe.
Wprowadzanie zarządzania środowiskowego, zielonych zakupów i eko-konstrukcji	? +	W tej fazie nie można ustalić oddziaływań. Jednakże, firmy mogą łatwo wprowadzić zarządzanie środowiskowe, zielone zakupy i eko-konstrukcje	Należy doradzić wnioskodawcom w sprawie możliwości promowania przez dany rodzaj działalności zarządzania środowiskowego, zielonych zakupów i eko-konstrukcji oraz sposobu jego ograniczenia. Należy nałożyć na wnioskodawców obowiązek wprowadzenia zarządzania środowiskowego, zielonych zakupów i eko-konstrukcji.
Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca Udział energii	?	W tej fazie nie można ustalić oddziaływań. Rozwój energochłonnych lub nieefektywnych stanowisk pracy może zwiększyć	Należy doradzić wnioskodawcom w sprawie wpływu rodzaju działalności na zużycie energii oraz sposobu jego

wytworzonej ze źródeł odnawialnych		zapotrzebowanie energii. Istnieją możliwości wprowadzenia programów oszczędzania energii i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii..	ograniczenia. Należy nałożyć na wnioskodawców obowiązek wprowadzenia programów oszczędzania energii w czasie zarówno budowy, jak i eksploatacji. Należy nałożyć na wnioskodawców obowiązek rozwijania – tam gdzie to możliwe - odnawialnych źródeł energii.
Stan i zasięg porzuconych terenów przemysłowych Niekontrolowany rozwój miast	?	W tej fazie nie można ustalić oddziaływań. Jednakże, stanowiska pracy mogą być tworzone na terenach niezagospodarowanych.	Należy doradzić wnioskodawcom w sprawie oddziaływania danego rodzaju działalności na tereny niezagospodarowane oraz sposobu jego ograniczenia. Należy udzielić priorytetowego wsparcia modernizacji istniejących zakładów i ponownemu wykorzystaniu terenów przemysłowych.
Inne
<p>Zalecane zmiany działania: (alternatywna lokalizacja, alternatywna technologia lub alternatywna kolejność/harmonogram działań) Brak</p>			
<p>Warunki realizacji: (Konkretne warunki realizacji, wstępna opinia dotycząca zakresu oceny oddziaływania na środowisko szczegółowych projektów przedsięwzięć) Rodzaje działalności realizowane w ramach tego działania powinny spełniać następujące kryteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> • powinno się wykonać analizę oddziaływań na środowisko danego rodzaju działalności oraz środków umożliwiających ograniczenie lub wyeliminowanie wszelkich negatywnych oddziaływań na środowisko; • tworzenie stanowisk pracy powinno objąć środki promowania różnorodności biologicznej korytarzy dla dzikiej zwierzyny, gdzie jest to możliwe; • powinno się wprowadzić zarządzanie środowiskowe, zielone zakupy i programy oszczędzania energii; • należy nałożyć na wnioskodawców obowiązek wprowadzenia programów oszczędzania energii w czasie zarówno budowy, jak i eksploatacji oraz należy nałożyć na wnioskodawców obowiązek rozwijania – tam gdzie to możliwe - odnawialnych źródeł energii; • należy modernizować istniejące zakłady i lokalizować inwestycje na terenach przemysłowych, a nie na terenach niezagospodarowanych; • inne 			

5.5 Ocena skumulowanych oddziaływan całego dokumentu programowego

Cel

Krok ma na celu:

- ocenie skumulowanych oddziaływan wszystkich działań proponowanych w dokumencie programowym w odniesieniu do istotnych zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiska;
- ocenie skumulowanych oddziaływan inkrementalnych zmian powodowanych przez historyczne, obecne i dające się w rozsądny sposób przewidzieć rodzaje działalności oraz oddziaływania istotnych działań ujętych w dokumencie programowym;
- skorygowanie oceny poszczególnych działań, jeśli okaże się, że ich ogólne oddziaływanie jest bardziej znaczące lub mniejsze niż pierwotnie spodziewane;
- skorygowanie ustaleń dotyczących realizacji programu, w zakresie zarówno osób (potencjału wykonawczego) i procesów;
- zapewnienie danych do uwzględnienia w końcowych propozycjach modyfikacji dokumentu programowego.

Uzasadnienie

Dyrektywa SOOS wymaga nie tylko oceny indywidualnych oddziaływan konkretnych propozycji zawartych w dokumencie programowym, lecz także wynikających z nich skutków skumulowanych.³⁴ Jedną z korzyści, jaką zapewnia SOOS, jest to, że umożliwia ona zidentyfikowanie oddziaływan na środowisko dla licznych przedsięwzięć i ułatwia ich systemową analizę na poziomie strategicznym.

Skumulowane oddziaływania to skutki wynikające z oddziaływan inkrementalnych zmian powodowanych przez historyczne, obecne i dające się w rozsądny sposób przewidzieć rodzaje działalności oraz oddziaływan projektu dokumentu. Skumulowane oddziaływania mogą wynikać z działań, które same są nieznaczające, natomiast łącznie powodują znaczące oddziaływania występujące przez pewien okres czasu.³⁵

Proponowane podejście

W analizie tej wykorzystuje się informacje pochodzące z wcześniejszych ocen indywidualnych działań ujętych w dokumencie programowym, przeprowadzonych w kroku 5.4.

W czasie analizy uwzględnia się wszystkie oddziaływania proponowanych działań rozwojowych w odniesieniu do istotnych celów i wskaźników ochrony środowiska, co umożliwia ustalenie, czy mogą wystąpić znaczące skumulowane oddziaływania na środowisko.

³⁴ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt f.

³⁵ Wytyczne dla oceny pośrednich i skumulowanych oddziaływan oraz interakcje oddziaływan, Komisja Europejska, DG XI, maj 1999. <http://europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-studies-and-reports/volume 1.pdf>

Wszelkie znaczące skumulowane oddziaływania na środowisko można podsumować i wykorzystać do sformułowania zaleceń dla ostatecznych zmian dokumentu programowego, w postaci:

- dodatkowych środków mających na celu zapobieganie, zminimalizowanie i kompensację negatywnych oddziaływań poszczególnych działań zaproponowanych w dokumencie programowym;
- nowych środków zapewniających korzystne skutki, które zrekompensują ogólne negatywne oddziaływania dokumentu programowego dla danego zagadnienia, celu lub wskaźnika ochrony środowiska;
- zmian rozwiązań w zakresie realizacji programu, albo dzięki udzieleniu wnioskodawcom konkretnej porady dotyczącej ochrony środowiska, albo dzięki procesom oceny i monitoringu przedsięwzięcia.

Zalecane konsultacje

Ustalenia wspomnianych analiz należy w prawidłowy sposób przedstawić zespołowi programowania, tak aby mógł on je uwzględnić w czasie projektowania działań i kwalifikowanych rodzajów działalności.

Zaleca się konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska.

Wskazówki praktyczne

- Należy opisać wszystkie pozytywne i negatywne oddziaływania wszystkich działań i kwalifikowanych rodzajów działalności zaproponowanych w dokumencie programowym w odniesieniu do istotnych celów lub wskaźników ochrony środowiska.
- Należy przedstawić w zarysie potencjalne skumulowane oddziaływania proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności dla istotnych celów ochrony środowiska oraz ustalić, czy dokument programowy w całości przyczyni się do osiągnięcia istotnych celów ochrony środowiska albo czy stworzy nowe bariery utrudniające ich realizację.
- W razie konieczności, należy skorygować oceny poszczególnych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności.
- Należy odnotować wszelkie poważne rodzaje niepewności.
- Należy zaproponować opcje minimalizujące, zmniejszające lub kompensujące wszelkie znaczące niekorzystne oddziaływania dokumentu programowego dla danego istotnego zagadnienia lub celu ochrony środowiska.
- Jeśli występuje niepewność, należy rozważyć, jakie rozwiązania należy przyjąć w zespole ds. realizacji programu, aby można było ocenić i przeciwdziałać potencjalnym oddziaływaniom przedsięwzięć na środowisko.
- Należy zaproponować opcje maksymalizujące wszelkie pozytywne skutki dokumentu programowego dla istotnych zagadnień i celów ochrony środowiska.
- Należy aktywnie zaangażować zespół planowania w przeprowadzanie oceny.

Przykład możliwych elementów i wyników

Tabela 5.5.1 Możliwe podejście do podsumowania skumulowanych oddziaływań poszczególnych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności zaproponowanych w dokumencie programowym. Przykład 1

Istotny cel ochrony środowiska:			
Zwiększenie całkowitej powierzchni chronionych obszarów przyrodniczych o 8% w porównaniu z 2000 r.			
Istotne wskaźniki:			
Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych			
Rozczłonkowanie siedlisk			
Aktualne trendy w zakresie realizacji w/w celu ochrony środowiska i ich możliwe zmiany w razie niezrealizowania dokumentu programowego:			
<ul style="list-style-type: none"> • Ekosystemy naturalne, które można by uznać za obszary chronione, stanowią 25% terytorium. 9% z tych ekosystemów zostało uznane za obszary chronione, natomiast uszkodzeniu uległy najważniejsze łączące je korytarze biologiczne. • Ekosystemy naturalne, które można by uznać za obszary chronione, zmniejsza się o około 5% w ciągu następnych 6 lat, głównie na skutek ostatnio przyjętej Polityki Lesnictwa i zatwierdzonych przyszłych przedsięwzięć w zakresie farm wiatrowych, hodowli wodnej i turystyki. Nie ma planów rehabilitacji korytarzy biologicznych. 			
Oczekiwane skumulowane oddziaływania istotnych działań oraz skutki dla danego celu			
Działania i kwalifikowane rodzaje działalności	Poszczególne oddziaływania konkretnych działań		Uwagi
	Symbole	Skrótowe wyjaśnienie	
Działanie nr 1.1 Budowa nowych urządzeń portowych w XYZ	!! - >> IR	Prawie pewne negatywne, trwałe i nieodwracalne oddziaływanie na dużą skalę na 15 ha obszarów wodno-blotnych w AAA. Prawdopodobne negatywne oddziaływanie na dużą skalę na rzekę XXX stanowiąca regionalny korytarz biologiczny.	Jeśli port zostanie przeniesiony do XYZ_A, oddziaływanie obejmie tylko 6 ha obszarów wodno-blotnych. Straty można zrekompensować przez stworzenie obszaru wodno-blotnego wzdłuż rzeki XYZ.
Działanie nr 2.3: Rozwój konkurencyjnych firm	?! -- >> IR	W tej fazie nie można ustalić oddziaływań. Jednakże, rozwój stanowisk pracy może powodować negatywne, trwałe oddziaływanie na dużą skalę na cenne obszary przyrodnicze.	Należy doradzić wnioskodawcom w sprawie oddziaływania tego rodzaju działalności na cenne obszary przyrodnicze oraz sposobu jego ograniczenia. Tworzenie nowych stanowisk pracy powinno objąć środki promowania różnorodności biologicznej i korytarzy dla dzikiej zwierzyny, gdzie jest to możliwe.
Inne ...			

Skumulowane oddziaływanie wszystkich działań i kwalifikowanych rodzajów działalności oraz potencjalne skutki dla celu ochrony środowiska

- Jeśli wszystkie działania i kwalifikowane rodzaje działalności zaproponowane w dokumencie programowym zostaną zrealizowane, utracone zostanie następnie 160 ha ekosystemów naturalnych. Ponadto, trzy ważne korytarze biologiczne zostaną nieodwracalnie zniszczone. Jest to absolutnie sprzeczne z istotnym celem ochrony środowiska.
- Jeśli wprowadzone zostaną zalecane zmiany wszystkich działań i kwalifikowanych rodzajów działalności, utracone zostanie tylko 50 ha ekosystemów naturalnych oraz tylko dwa ważne korytarze biologiczne zostaną przejściowo uszkodzone.

Zalecenia

- Aby zrekompensować te straty, które wystąpią w każdym przypadku, w dokumencie programowym należy wzmocnić komponent ochrony przyrody, umożliwiając realizację działań i kwalifikowanych rodzajów działalności prowadzących do ustanowienia nowych obszarów chronionych.

Tabela 5.5.2 Możliwe podejście do podsumowania skumulowanych oddziaływań poszczególnych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności zaproponowanych w dokumencie programowym. Przykład 2

Istotny cel ochrony środowiska: Podniesienie efektywności wykorzystania zasobów energetycznych.			
Istotne wskaźniki: Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych			
Aktualne trendy w zakresie realizacji w/w celu ochrony środowiska i ich możliwe zmiany w razie niezrealizowania dokumentu programowego:			
<ul style="list-style-type: none"> • Zużycie energii w produkcji dóbr i usługach pozostanie na obecnym lub wyższym poziomie. • Udział energii wytworzonej w regionie ze źródeł odnawialnych pozostanie na poziomie poniżej 1%. 			
Oczekiwane skumulowane oddziaływania istotnych działań oraz skutki dla danego celu			
Działania i kwalifikowane rodzaje działalności	Poszczególne oddziaływania konkretnych działań		Uwagi
	Symbole	Skrótowe wyjaśnienie	
Działanie nr 1.1: Budowa nowych urządzeń portowych w XYZ	?	Propozycja ta może albo ograniczyć albo zwiększyć możliwości budowy przybrzeżnych farm wiatrowych w przyszłości, w zależności od tego, czy zagadnienie to będzie uwzględnione.	Należy zapewnić, że rozwój portu nie uniemożliwi ewentualnej budowy przybrzeżnych farm wiatrowych. Należy rozważyć możliwość łącznej budowy przybrzeżnych farm wiatrowych i urządzeń portowych.
Działanie nr 2.3: Budowa obiektów turystycznych	! + >>	Działalność mająca na celu podniesienie efektywności wykorzystywania energii do produkcji dóbr i świadczenia usług oraz rozwijanie odnawialnych źródeł energii poprzez rozwój sektora ochrony środowiska przyniosła pozytywne skutki.	Należy doradzić wnioskodawcom w sprawie możliwości przyjęcia rozwiązań podnoszących efektywność energetyczną i/lub rozwijających odnawialne źródła energii w całej działalności.
Inne
Skumulowane oddziaływanie wszystkich działań i kwalifikowanych rodzajów działalności oraz potencjalne skutki dla celu ochrony środowiska			
<ul style="list-style-type: none"> • Jeśli wszystkie działania i kwalifikowane rodzaje działalności zaproponowane w dokumencie programowym zostaną zrealizowane, o 1% zwiększy się udział energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych w regionie. • Jeśli wprowadzone zostaną zalecane zmiany wszystkich działań i kwalifikowanych rodzajów działalności, o 4% zwiększy się udział energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych w regionie.. 			
Zalecenia			
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwiązania mające na celu realizację programu muszą obejmować konkretne porady dla 			

wnioskodawców dotyczące sposobu włączenia do przedsięwzięcia efektywności energetycznej i rozwoju energii odnawialnej.

- Należy ustalić poziomy docelowe dla poszczególnych wnioskodawców oraz monitorować postępy w ich osiągnięciu.

5.6 Ocena kryteriów wyboru rodzajów działalności lub przedsięwzięć, które mają być zrealizowane na podstawie dokumentu programowego

Cel

Krok ma na celu:

- zapewnienie, że proces wyboru konkretnych przedsięwzięć w czasie realizacji dokumentu programowego umożliwi wystarczającą ocenę pozytywnych lub negatywnych oddziaływań przedsięwzięć na środowisko;
- ułatwienie odpowiedniej pod względem ochrony środowiska realizacji dokumentu programowego.

Uzasadnienie

Dyrektywa SOOS wymaga opisu środków mających na celu zapobieganie, ograniczenie i jak największą kompensację wszelkich niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji dokumentu programowego.³⁶

Wymóg ten stanowi szczególne wyzwanie w przypadku dokumentów programowych polityki spójności. Dokumenty te mogą bardzo ogólnie określać interwencje rozwojowe. Realizacja takich planów i programów będzie zasadniczo zależała od systemu zarządzania służącego do wyboru i monitorowania faktycznych rodzajów działalności w ramach przedsięwzięć, które będą sprecyzowane i wybrane dopiero po ukończeniu i zatwierdzeniu dokumentu programowego. W takim przypadku SOOS może zaproponować konkretne kryteria oceny przedsięwzięć, aby zapewnić, że wybór przedsięwzięć przyczyni się, w jak największym stopniu, do spełnienia istotnych celów i wskaźników ochrony środowiska.

Te kryteria oceny/wyboru powinny pomóc:

- w dokonaniu oceny pozytywnych lub negatywnych oddziaływań proponowanych rodzajów działalności (w ramach przedsięwzięć) dla istotnych zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiska;
- w szczegółowym sformułowaniu w ramach rodzajów działalności środków mających na celu zapobieganie, ograniczenie i jak największą kompensację wszelkich niekorzystnych oddziaływań na środowisko.

W idealnym przypadku takie kryteria oceny/wyboru powinny stać się integralnym elementem systemu zarządzania służącego do realizacji dokumentu programowego.

Proponowane podejście

Środowiskowe kryteria oceny/wyboru dla proponowanych rodzajów działalności lub przedsięwzięć powinny być określone w postaci prostych kart oceny środowiskowej, na których podsumowano by kluczowe oddziaływania na środowisko dla potrzeb podejmowania decyzji dotyczących proponowanych przedsięwzięć. Karty oceny można również stosować jako arkusze oceny w czasie procesu oceny przedsięwzięć.

³⁶ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt g.

Zasadniczo, oceny na poziomie rodzajów działalności lub przedsięwzięć powinny umożliwiać analizie potencjalnych znaczących pozytywnych lub negatywnych oddziaływań proponowanych przedsięwzięć w odniesieniu do istotnych celów i wskaźników ochrony środowiska – albo dla całego dokumentu programowego, albo dla konkretnego działania. Z tego powodu, oceny te mogą opierać się na tej samej logice oceny, jak stosowana dla proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności w podrozdziale 4.4. Główna różnica polega na tym, że oceny na poziomie rodzajów działalności lub przedsięwzięć mogą być bardziej szczegółowe.

Poza kryteriami oceny/wyboru, SOOS może odnieść się również do mechanizmu lub systemu realizacji procesu. W tym przypadku główną kwestią będzie zapewnienie dostępu organu programowego do specjalistycznej wiedzy dotyczącej środowiska, niezbędnej dla dokonania oceny i wyboru rodzaju działalności lub przedsięwzięcia.

Zalecane konsultacje

Ustalenia wspomnianych analiz należy w prawidłowy sposób przedstawić zespołowi programowania, tak aby mógł on je uwzględnić w czasie projektowania działań, kwalifikowanych rodzajów działalności i kryteriów oceny. Zaleca się konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska.

Wskazówki praktyczne

- Należy dokonać analizy kryteriów i wskaźników ochrony środowiska zaproponowanych w celu wyboru konkretnych przedsięwzięć w czasie realizacji dokumentu programowego oraz zaproponować ich uzupełnienie wskaźnikami odzwierciedlającymi zagrożenia i cele ochrony środowiska istotne dla dokumentu programowego lub dla konkretnych działań.
- Należy zapewnić zdolność proponowanego systemu oceny do analizy oddziaływań pozytywnych i negatywnych oraz przedstawienia tych informacji w postaci, która może wpłynąć na decyzje podejmowane w sprawie propozycji rodzajów działalności lub przedsięwzięć.
- Należy zapewnić środki służące do praktycznego wykonywania ocen (tzn. zapewnić dostęp organu programowego do niezbędnej wiedzy specjalistycznej dotyczącej środowiska).
- Należy aktywnie zaangażować zespół planowania, podmioty przedkładające dokument programowy i właściwe organy ochrony środowiska w proces określenia proponowanego systemu oceny.

Przykład możliwych elementów i wyników

Tabela 5.6.1 Przykład środowiskowej oceny proponowanej działalności inwestycyjnej

Działanie nr 2.3: Rozwój konkurencyjnych firm		
Proponowany rodzaj działalności: Budowa biurowca w miejscowości Ele		
Istotne wskaźniki	Podsumowanie oddziaływań	Uwagi
Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych Rozczłonkowanie siedlisk	Niekorzystne oddziaływanie o charakterze regionalnym: Raport OOS dla tej propozycji wskazuje, że 250 m ważnego biotopu AAA zostanie trwale uszkodzone. Biotop ten stanowi część regionalnego korytarza biologicznego BBB.	Przyznanie środków finansowych na ten rodzaj działalności wymaga spełnienia zaleceń wynikających z prognozy oddziaływania na środowisko i wymagań planowania przestrzennego.
Zmniejszenie niepowtarzalności i atrakcyjności krajobrazu	Brak znaczącego oddziaływania: Budowa zakładu pracy zostanie zrealizowana na istniejącym obszarze zurbanizowanym.	
Wprowadzenie zarządzania środowiskowego, zielone zakupy i eko-konstrukcja	Oddziaływanie pozytywne Zakład pracy będzie oferował usługi firmom z sektora technologii ochrony środowiska.	Należy zapewnić osiągnięcie tego efektu za pomocą monitoringu porealizacyjnego
Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca	Oddziaływanie pozytywne Zakład pracy został zaprojektowany w taki sposób, aby minimalizować zużycie energii.	Należy zapewnić osiągnięcie tego efektu za pomocą monitoringu porealizacyjnego
Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych	Oddziaływanie pozytywne Energie ciepła dla zakładu pracy (centralne ogrzewanie, kuchnie itd.) zapewnia panele słoneczne i kocioł na drewno. Zarządzający budynkiem obiecuje, że będzie aktywnie informować odwiedzających o korzyściach zapewnianych przez taki system.	Należy zapewnić osiągnięcie tego efektu za pomocą monitoringu porealizacyjnego
Użycie samochodów do podróży służbowych i przewozu dóbr	Brak znaczącego oddziaływania Dojazd zapewnia transport publiczny. Parkowanie na terenie będzie ograniczone, a firmy będą zachęcane do przyjęcia ekologicznych programów podróży.	

Inne
<p>Wniosek: Srodki na te propozycje zostana przyznane tylko wtedy, jesli zostanie zmieniony projekt zakladu pracy w sposob pozwalajacy uniknac szkod w biotopie AAA i korytarzu biologicznym BBB.</p>		
<p>Warunki realizacji, jesli przyznane zostana srodki finansowe :</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak szkod w biotopie AAA i korytarzu biologicznym BBB; • oferta dla firm z sektora technologii ochrony srodowiska; • zaklad pracy zaprojektowany w taki sposob, aby ograniczyc zuzycie energii o 40% w stosunku do obowiazujacych przepisow prawa; • ogrzewanie zapewnia panele sloneczne i piec spalajacy biomase; • zarzadzajacy budynkiem bedzie aktywnie informowac odwiedzajacych o korzystosciach zapewnianych przez jego system ogrzewania oparty na odnawialnych zrodlach energii, systemie zarzadzania srodowiskowego oraz innych srodkach podjetych w celu ochrony srodowiska i podniesienia eko-efektywnosci obiektu; • inne ... 		

Przykład możliwych elementów i wyników

Tabela 5.6.2 Przykład środowiskowej oceny proponowanej działalności dochodowej

Działanie nr 2.3: Rozwój konkurencyjnych firm		
Proponowany rodzaj działalności: Zapewnienie doradztwa marketingowego dla mikro-firm		
Istotne wskaźniki	Podsumowanie oddziaływan	Uwagi
Stan i zasięg cennych obszarów przyrodniczych Rozczłonkowanie siedlisk	Nie dotyczy	
Zmniejszenie niepowtarzalności i atrakcyjności krajobrazu	Nie dotyczy	
Wprowadzenie zarządzania środowiskowego, zielone zakupy i eko-konstrukcja	Oddziaływanie pozytywne Zostanie położony nacisk na możliwości dostępu do nowych rynków lub zwiększenia udziału w istniejących rynkach przez zdobywanie zielonych referencji i wytwarzanie eko-produktów. Firmy będą zachęcane do stosowania elektronicznych form marketingu zamiast tradycyjnej poczty itd.	Należy zapewnić osiągnięcie tego efektu za pomocą monitoringu porealizacyjnego.
Zapotrzebowanie energii na jednostkę produkcji lub na mieszkańca	Nie dotyczy	Należy zapewnić osiągnięcie tego efektu za pomocą monitoringu porealizacyjnego.
Udział energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych	Nie dotyczy	Należy zapewnić osiągnięcie tego efektu za pomocą monitoringu porealizacyjnego.
Użycie samochodów do podróży służbowych i przewozu dóbr	Brak znaczącego oddziaływania Szkolenie zostanie przeprowadzone w miejscu, do którego można dojechać transportem publicznym.	
Inne
Wniosek: Na propozycje te należy przyznać środki finansowe.		
Warunki realizacji, jeśli przyznane zostaną środki finansowe :		
<ul style="list-style-type: none"> ustalenie poziomów docelowych dla przedsięwzięć i monitorowanie postępów w tym zakresie. 		

5.7 Ocena systemu monitoringu dokumentu programowego

Cel

Krok ma na celu:

- zapewnienie rejestracji informacji dotyczących znaczących oddziaływań rodzajów działalności i przedsięwzięć w odniesieniu do celów i wskaźników ochrony środowiska istotnych dla dokumentu programowego;
- zidentyfikowanie nieprzewidzianych niekorzystnych oddziaływań w celu podjęcia odpowiednich środków zaradczych.

Uzasadnienie

Dyrektywa SOOS wymaga:

- przedstawienia środków monitoringu w prognozie oddziaływania na środowisko;³⁷
- poinformowania właściwych organów i społeczeństwa o środkach monitoringu już po przyjęciu dokumentu programowego.³⁸

Proponowane podejście

Zgodnie z ogólną zasadą, w SOOS powinno się wykorzystywać rozwiązania zaproponowane dla monitoringu dokumentu programowego, aby uniknąć nieporozumień lub powielania działań. Eksperti ds. SOOS powinni dokonać analizy systemu monitoringu oddziaływań na środowisko zaproponowanego dla dokumentu programowego. Mogą zalecić uwzględnienie nowych wskaźników opartych na zagadnieniach, celach i wskaźnikach ochrony środowiska istotnych dla dokumentu programowego.

Proponowane rozwiązania w zakresie monitoringu powinny być realistyczne i umożliwiać wykorzystanie informacji wynikających z oceny środowiskowej proponowanych przedsięwzięć (zob. krok 5.6).

Zalecane konsultacje

Ustalenia wspomnianych analiz należy w prawidłowy sposób przedstawić zespołowi programowania, tak aby mógł on je uwzględnić w czasie projektowania systemu monitoringu dokumentu programowego. Zaleca się konsultacje z właściwymi organami ochrony środowiska.

Wskazówki praktyczne

- Należy podjąć próby wykorzystania zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiska zidentyfikowanych w ramach SOOS jako podstawy dla usprawnień proponowanego systemu monitoringu dokumentu programowego.
- Można wprowadzić pewne narzędzia monitoringu, np. okresowe raporty.

³⁷ Dyrektywa SOOS, załącznik I, pkt i.

³⁸ Dyrektywa SOOS, art. 9 ust. 1 pkt c.

- Należy zapewnić realistyczny charakter rozwiązań proponowanych w zakresie monitoringu.
- Nie należy obawiać się stosowania prostych rozwiązań.
- Należy aktywnie zaangażować zespół planowania, podmioty przedkładające dokument programowy i właściwe organy ochrony środowiska w czasie określania proponowanego systemu monitoringu.

Wskaźniki ochrony środowiska	Skumulowane oddziaływanie dla wskaźnika ochrony środowiska zidentyfikowanego w ramach SOOS	Przedsięwzięcia zrealizowane na podstawie dokumentu programowego				Całkowite rzeczywiste oddziaływanie planu
		Przeds. nr 001	Przeds. nr 001	Przeds.nr 001	Przeds. nr ...	
Spadek/ wzrost powierzchni obszarów chronionych i ich stref buforowych	50 ha	- 5 ha	- 3 ha	0
Energia wytworzona ze źródeł energii słonecznej i wiatrowej oraz biomasy (MW)	100 MW	0	0	30 MW
Inne

5.8 Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko i przedłożenie jej do konsultacji z organami ochrony środowiska i społeczeństwem.

Cel

Krok ma na celu:

- sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko, zgodnie z wymaganiami załącznika I do Dyrektywy SOOS;
- przeprowadzenie konsultacji z właściwymi organami i społeczeństwem dotyczących dokumentu programowego i załączonej do niego prognozy oddziaływania na środowisko.

Uzasadnienie

Prognoza oddziaływania na środowisko powinna zawierać informacje wymagane w załączniku I do Dyrektywy SOOS i również podane w załączniku III do podręcznika.

Proponowane podejście

Kroki SOOS nakreślone w podręczniku powinny umożliwić zespołowi ds. SOOS uzyskanie większości informacji, które muszą się znaleźć w prognozie oddziaływania na środowisko. Jedyne dodatkowe informacje, które należy opracować w tej fazie, to:

- streszczenie nietechniczne prognozy oddziaływania na środowisko, nakreślające główne wnioski wynikające z SOOS oraz wszelkie nierozstrzygnięte zagadnienia, które muszą rozważyć właściwe organy;
- wyjaśnienie ogólnego kontekstu rozwojowego dla dokumentu programowego (zarys treści, główne cele dokumentu programowego oraz jego relacje z innymi istotnymi planami i programami).

Zalecane konsultacje

Projekt dokumentu programowego i prognozy oddziaływania na środowisko należy udostępnić właściwym organom i zainteresowanemu społeczeństwu przed przyjęciem dokumentu programowego. Organom i społeczeństwu należy zapewnić w wczesnej fazie efektywne warunki i odpowiednią ilość czasu na wyrażenie opinii na temat projektu dokumentu programowego i załączonej do niego prognozy oddziaływania na środowisko.³⁹

W podrozdziale 3.3 podręcznika przedstawiono w zarysie niektóre podstawowe zagadnienia, które można uwzględnić w czasie planowania przez organy programowe rozwiązań w zakresie konsultacji.

Wskazówki praktyczne

- Należy przedstawić wszystkie analizy wykonane w ramach SOOS i podsumować wyniki oceny w streszczeniu nietechnicznym, wyjaśniającym również sposób uwzględnienia przez zespół planowania ustalen procesy SOOS.

³⁹ Dyrektywa SOOS, art. 6.

- Należy uwypuklic wszelkie wnioski i otwarte kwestie wymagające rozważenia.
- Należy odnotować wszelkie rodzaje niepewności i trudności, jakie wystąpiły w trakcie SOOS.
- Należy stosować prosty język, tak aby prognoza była zrozumiała dla decydentów, właściwych organów i społeczeństwa.
- Nie należy używać skomplikowanego żargonu lub skrótów.

Przykład możliwych elementów i wyników

Tabela 5.8 Możliwa treść prognozy oddziaływania na środowisko.

Struktura prognozy	Uwaga	Część podręcznika, w której kwestia jest omawiana
Streszczenie nietechniczne	Streszczenie nietechniczne nakreslające główne wnioski wynikające z SOOS oraz wszelkie nierozstrzygnięte zagadnienia, które muszą rozważyć właściwe organy	Podrozdział 4.8
Ogólny kontekst rozwojowy dla dokumentu programowego	Zarys treści, główne cele dokumentu programowego oraz jego relacje z innymi istotnymi planami i programami	Podrozdziały 4.1 i 4.2
Kontekst środowiskowy dla dokumentu programowego	Cele ochrony środowiska, ustanowione na poziomie międzynarodowym, UE lub państwa członkowskiego, istotne dla planu lub programu	Podrozdział 4.1
	Wszelkie istniejące problemy ochrony środowiska istotne dla planu lub programu, w tym zwłaszcza związane z wszelkimi dziedzinami o szczególnym znaczeniu, np. obszary wyznaczone na mocy Dyrektyw 79/409/EWG i 92/43/EWG	Podrozdział 4.1
Istotne trendy	Istotne aspekty aktualnego stanu środowiska i jego możliwe zmiany w razie niezrealizowania dokumentu programowego	Podrozdział 4.2
	Cechy środowiska na obszarach, które mogą odczuć znaczące oddziaływania	Podrozdział 4.2
Uwzględnienie celów ochrony środowiska w dokumencie programowym	Sposób uwzględnienia w czasie sporządzania dokumentu programowego celów ochrony środowiska, ustanowionych na poziomie międzynarodowym, UE lub państwa członkowskiego, istotnych dla planu lub programu, oraz wszelkich aspektów ochrony środowiska	Podrozdział 4.3
Potencjalne znaczące oddziaływania	Potencjalne znaczące oddziaływania, w tym w odniesieniu do kwestii różnorodności biologicznej, populacji, zdrowia ludzkiego, fauny, flory, gleby, wody, powietrza, czynników klimatycznych, dóbr materialnych, dziedzictwa kulturowego, obejmującego dziedzictwo architektoniczne i archeologiczne, krajobrazu oraz wzajemne powiązania między powyższymi czynnikami	Podrozdziały 4.4 i 4.5
Srodki mające na celu zapobieganie, zmniejszenie lub kompensację oddziaływań negatywnych	Uzasadnienie w zarysie dokonanego wyboru rozwiązań alternatywnych Srodki mające na celu zapobieganie, zmniejszenie lub jak największą kompensację wszelkich oddziaływań negatywnych na środowisko, wynikających z realizacji planu lub programu	Podrozdziały 4.3, 4.4, 4.4 i 4.6
Rodzaje	Opis sposobu przeprowadzenia oceny, w tym	Podrozdziały 4.3 i 4.4

niepewności	wszelkie trudności (takie jak niedostatki techniki lub brak know-how) napotkane podczas opracowywania potrzebnych informacji	
Monitoring	Opis przewidywanych środków monitoringu	Podrozdział 4.7

5.9 Podjęcie decyzji i informowanie o niej

Cel

Krok ma zapewnić:

- uwzględnienie prognozy oddziaływania na środowisko i opinii stron konsultacji w czasie finalizowania i przyjmowania dokumentu programowego;
- przedstawienie sposobu ich uwzględnienia;
- podanie uzasadnienia dla wyboru dokonanego w dokumencie programowym, w świetle innych rozważonych rozsądnych opcji.

Uzasadnienie

Dyrektywa SOOS wymaga uwzględnienia w czasie sporządzania planu lub programu oraz przed ich przyjęciem opinii wyrażonych w czasie konsultacji z właściwymi organami ochrony środowiska i społeczeństwa dotyczących proponowanego dokumentu programowego i załączonej do niego prognozy oddziaływania na środowisko.⁴⁰

Juz po przyjęciu dokumentu programowego, należy poinformować właściwe organy ochrony środowiska i społeczeństwo, z którym przeprowadzono konsultacje w ramach SOOS, i udostępnić im następujące dokumenty:⁴¹

- dokument programowy w formie przyjętej;
- oświadczenie podsumowujące sposób uwzględnienia aspektów ochrony środowiska w dokumencie programowym, sposób wzięcia pod uwagę prognozy oddziaływania na środowisko oraz opinii wyrażonych w czasie konsultacji z organami ochrony środowiska i społeczeństwem oraz uzasadnienie wyboru planu lub programu w formie przyjętej, w świetle innych rozpatrywanych rozsądnych rozwiązań alternatywnych;
- przyjęte środki monitoringu.

Proponowane podejście

Dyrektywa SOOS pozostawia w gestii poszczególnych państw członkowskich szczegółowe rozwiązania dotyczące powyższych wymagań. Z tego względu, w podręczniku przypomniano tylko czytelnikom o tych przepisach, nie sugerując jednak żadnego konkretnego podejścia do ich spełnienia.

W załączniku IV do podręcznika podano kilka podstawowych pytań, które można zadać, jeśli ktoś musi szybko ustalić, czy spełnione zostały główne wymagania dla całego procesu SOOS.

⁴⁰ Dyrektywa SOOS, art. 8.

⁴¹ Dyrektywa SOOS, art. 9.

6. Koncowe uwagi dotyczace najbardziej powszechnych mitów o SOOS

Poniewaz SOOS jest nowym instrumentem, moze padac wiele pytan o zwiazane z nia korzyści i koszty. Poniżej przedstawiono najpowszechniejsze obawy i mity, opatrzone komentarzem, w oparciu o praktyczne wnioski przekazane przez partnerów GRDP.

6.1 Obawa, że SOOS wymaga szczegółowych analiz, które mogą nie odpowiadać danemu dokumentowi programowemu

Obawa ta jest bardzo istotna. Natomiast Dyrektywa SOOS wyraźnie przewiduje, że SOOS powinna objąć informacje, których uwzględnienia można w sposób rozsądnie wymagać:

- aktualna wiedza i metody oceny;
- treść i poziom szczegółowości dokumentu programowego oraz jego miejsce w procesie podejmowania decyzji;
- zakres, w jakim niektóre kwestie mogą zostać właściwie ocenione na różnych poziomach tego procesu, aby uniknąć powielania oceny.⁴²

Dyrektywa SOOS przewiduje również, że jeśli dokumenty programowe tworzą element hierarchii, państwa członkowskie powinny to uwzględnić w celu uniknięcia powielania oceny.⁴³ Prognoza oddziaływania na środowisko powinna zawierać informacje, których można w rozsądny sposób wymagać, uwzględniając treść i poziom szczegółowości planu lub programu oraz jego miejsce w procesie podejmowania decyzji.⁴⁴ Krótko mówiąc, oznacza to, że poziom szczegółowości informacji i analizy w ramach SOOS powinien odpowiadać ich poziomowi w dokumencie programowym; przy czym poziom ten należy ustalić w ramach procesu ustalania zakresu oceny i konsultacji.

6.2 Obawa, że SOOS nie umożliwia oceny oddziaływań gospodarczych i społecznych oraz nie ułatwia rozwiązania kwestii zrównowalonego rozwoju

Obawa ta wynika z fałszywego przekonania, że Dyrektywa SOOS automatycznie ogranicza SOOS jedynie do oceny zagadnień ochrony środowiska. Chociaż Dyrektywa SOOS wymaga oceny zagadnień ochrony środowiska i oddziaływań związanych z dokumentem programowym, to jednak nie ogranicza zakresu rozważań dotyczących aspektów gospodarczych i społecznych albo ogólnych kwestii zrównowalonego rozwoju. W istocie, istnieje wiele logicznych związków między oceną wymaganą zgodnie z Dyrektywą a innymi ocenami, które mogą być wykonywane w ramach procesu programowania. Przedstawione w podręczniku podejście do SOOS wykazuje wiele podobieństw do uprzedniej oceny (ex-ante) procesu programowania w ramach okresu finansowania polityki spójności w latach 2000-2006, jak to pokazano w tabeli 6.1 na następnej stronie..

6.3 Obawa, że SOOS grozi znaczącymi dodatkowymi kosztami i przedłuża proces planowania

Obawy takie na ogół wynikają z podejścia do SOOS, opartych na osobnych ocenach porealizacyjnych. Naturalnie taka praktyka prowadzi do dwóch zjawisk:

⁴² Dyrektywa SOOS, art. 5 ust. 2.

⁴³ Dyrektywa SOOS, art. 4 ust. 2.

⁴⁴ Dyrektywa SOOS, art. 5 ust. 2.

- opóźnienie powoduje zwykły fakt, że SOOS zaczyna się zbyt późno w procesie sporządzania dokumentu programowego, a jej ukończenie wymaga dodatkowego czasu, co może przedłużać cały proces planowania;
- SOOS jest bardziej kosztowna, ponieważ eksperci ds. SOOS mogą być zmuszeni do osobnego gromadzenia danych, które w przeciwnym razie można by było łatwo opracować lub otrzymać w ramach ogólnego procesu planowania. Eksperti ds. SOOS mogą być również zmuszeni do przeprowadzenia dodatkowych konsultacji z zespołem planowania, właściwymi organami i zainteresowanym społeczeństwem. Konsultacje te mogą wymagać zorganizowania, co podnosi koszt SOOS oraz ogólny koszt procesu planowania.

Należy zauważyć, że powyższe kwestie pojawiają się w przypadkach, w których SOOS jest nieprawidłowo organizowana. Jeśli SOOS jest prawidłowo powiązana z procesem planowania i wykonywana w procedurze uprzedniej (*ex-ante*), zgodnie z wymaganiami Dyrektywy SOOS oraz z zasadami dobrej praktyki SOOS, opóźnienia związane z SOOS są naturalnie minimalne.

SOOS przeprowadzana „*ex-ante*” lub w czasie procesu planowania umożliwia ekspertom ds. SOOS i planowania optymalizację opracowanych danych i dzielenie się nimi. Doświadczenia partnerów GRDP wskazują, że takie oceny mogą na ogół stanowić 10-20% kosztów (lub odpowiednia część dni roboczych) poniesionych w procesie planowania. „Koszty” te można uważać za marginalne w porównaniu z przyszłymi kosztami niezrównoważonych pod względem środowiskowym interwencji rozwojowych. Należy również zauważyć, że SOOS może przeprowadzić „wewnętrznie” zespół opracowujący program, jeśli dysponuje wiedzą fachową.

Wreszcie, jeśli organ właściwy w sprawie tworzenia programu nie rozumie procesu SOOS i nie traktuje jej jako integralnego elementu opracowywanego przez siebie programu, to prawdopodobnie w niewielkim stopniu wykorzysta zidentyfikowane przez SOOS rozwiązania w zakresie ochrony środowiska. W istocie, w takim przypadku SOOS rzeczywiście staje się kosztownym marnotrawstwem czasu.

Aby zakończyć akcentem pozytywnym, podręcznik odwołuje się do ustaleń niedawnego badania pierwszego roku stosowania SOOS w Wielkiej Brytanii. W badaniu przeprowadzono ankietę wśród 201 organów, które przeprowadziły SOOS lub ocenę zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju. Wyniki badania wskazują, że – jak się wydaje – organy wyjątkowo pozytywnie reagują na wymagania Dyrektywy SOOS oraz prowadzą do pewnych interesujących zaleceń opartych na praktyce (zob. ramkę 6.1 po prawej stronie).

Tabela 6.1 Podobieństwa między przedstawionymi w podręczniku krokami SOOS i zwykłymi krokami uprzednich ocen (ex-ante) dokumentów programowych polityki spójności

Kroki SOOS	Typowe kroki oceny ex-ante
Ustalenie zagadnień, celów i wskaźników ochrony środowiska, które należy rozważyć w procesie SKOS	Analiza wyników poprzednich ocen, ustalająca krytyczne czynniki wpływające na realizację i efektywność polityki oraz rodzaje problemów w zakresie możliwości oceniania i monitorowania polityki
Ocena aktualnej sytuacji i trendów oraz ich	Analiza mocnych i słabych stron oraz

możliwych zmian w razie niezrealizowania dokumentu programowego	potencjału danego państwa, regionu lub sektora ⁴⁵
Ocena celów i priorytetów rozwojowych	Ocena uzasadnienia i ogólnej spójności strategii
Ocena proponowanych działań i kwalifikowanych rodzajów działalności Ocena skumulowanych oddziaływań całego dokumentu programowego	Ocena przewidywanych oddziaływań społeczno-gospodarczych oraz uzasadnienie polityki i rozdziału środków finansowych
Ocena proponowanego systemu zarządzania Ocena proponowanego systemu monitoringu	Ocena rozwiązań w zakresie realizacji i monitoringu
Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko	Sporządzenie raportu z oceny ex-ante

Ramka 6.1 Kluczowe sugestie ze strony organów, które przeprowadziły SOOS lub oceny zgodności z zasadą zrównowalonego rozwoju

<ul style="list-style-type: none"> • Należy zapewnić dość czasu (20 odpowiedzi) • Należy rozpocząć jak najwcześniej, planować z wyprzedzeniem i zapewnić powiązanie SOOS z procesem tworzenia planu (13) • Należy uczestniczyć w seminariach, czytać wytyczne, poznawać inne przykłady, nawiązać kontakt z innymi organami, które już przeszły przez ten proces (13) • Nie należy być zbyt ambitnym, a zwłaszcza należy stosować proste ramy dla SOOS („pytania sprawdzające”, za pomocą których plan jest oceniany) (10) • Należy zaangażować innych pracowników organów lokalnych i innych organów (10) • Należy zlecić konsultantom wykonanie SOOS (10) • Należy wykonać SOOS wewnętrznie; należy wyznaczyć urzędnika do spraw SOOS/oceny zgodności z zasadą zrównowalonego rozwoju; należy zapewnić sobie pomoc stażystów (9) • Należy jasno sformułować kluczowe ustalenia; SOOS ma wpływać na kształt planu; należy postępować konstruktywnie i uczciwie (5) • Nie należy wpadać w panikę! Za drugim razem jest łatwiej (3) <p>Zródło: Therivel i Walsh (2005)⁴⁶</p>
--

⁴⁵ Powinna ona objąć ocenę stanu środowiska w regionie (lub terytorium), odnosząc się do jego mocnych i słabych stron, aby ujawnić możliwości rozwoju gospodarczego i zagrożenia dla niego, w kategoriach aktywów i pasywów środowiskowych na danym obszarze.

⁴⁶ Therivel, R. i F. Walsh (2005) „The Strategic Environmental Assessment Directive in the UK: One Year On” [Dyrektywa w sprawie strategicznych ocen oddziaływania na środowisko w Wielkiej Brytanii po roku jej stosowania], złożona do Environmental Impact Assessment Review, dostępne na stronie www.levett-therivel.co.uk.

7. Kluczowe dokumenty, bibliografia, wytyczne

7.1 Kluczowe dokumenty dotyczące programowania polityki spójności i SOOS

Proposals for the new Structural Funds regulations for the period 2007-2013:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/informat/reg2007_cs.pdf

Draft Community Strategic Guidelines:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/informat/reg2007_cs.pdf

Dyrektywa SOOS: <http://europa.eu.int/eur-lex/>

Protokół w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko do Konwencji w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (OOS) w kontekście transgranicznym

<http://www.unece.org/env/eia/documents/protocolenglish.pdf>

7.2 Bibliografia i wytyczne dotyczące SOOS

Komisja Europejska

Dyrekcja Generalna ds. Środowiska Komisji Europejskiej prowadzi stronę poświęconą badaniom, raportom i wytycznym dotyczącym wdrażania SOOS w UE. Na stronie tej znajduje się *The Handbook on Environmental Assessment of Regional Development Plans and EU Structural Funds Programmes* [Podrecznik do ocen oddziaływania na środowisko planów rozwoju regionalnego i programów funduszy strukturalnych UE] (EC DG Environment, 1998) oraz wytyczne KE dla wdrażania Dyrektywy SOOS

<http://europa.eu.int/comm/environment/eia/sea-support.htm>

The BEACON (Building Environmental Assessment CONsensus on the Trans-European transport network) Project; The Sea Manual: A sourcebook on Strategic Environmental Assessment of Transport Infrastructure Plans and Programmes

<http://www.isis-t.com/download/sea%20manual%20%2021-10-05.zip>

Międzynarodowe Stowarzyszenie Ocen Oddziaływania

(International Association of Impact Assessment)

Materiały konferencji: Międzynarodowe doświadczenia i perspektywy w zakresie SOOS, 26-30 września 2005 r., Praga, Republika Czeska. Specjalne spotkanie tematyczne Międzynarodowego Stowarzyszenia Ocen Oddziaływania.

http://www.iaia.org/Non_Members/Conference/SE%20Prague/sea_prague_main_page.htm

Hiszpania

Ocena oddziaływania na środowisko programów strukturalnych 2007-2013: Przewodnik dla kierowników planowania, Ministerstwo Środowiska Hiszpanii, projekt listopada 2004

http://www.mma.es/polit_amb/fonods/redauto/pdf/guide_eae.pdf

Wielka Brytania

Strategic Environmental Assessment and Sustainability Appraisal of the South West Regional Economic Strategy: Draft Reports

<http://www.southwestrda.org.uk/download/sub-section.asp?subsectionid=13&lang=>

SEA guidance on the Environment Agency for England and Wales

http://www.environment-agency.gov.uk/aboutus/512398/830672/?version=1&lang=_e

A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive, wrzesień 2005 roku, Biuro Wicepremiera, Londyn.

<http://www.odpm.gov.uk/index.asp?id=1143292>

The Strategic Environmental Assessment Directive: Guidance for Planning Authorities, październik 2003, Biuro Wicepremiera, Londyn.

<http://www.odpm.gov.uk/index.asp?id=1143289>

Sustainability Appraisal of Regional Spatial Strategies and Local Development Frameworks, listopad 2005 roku, Biuro Wicepremiera, Londyn.

<http://www.odpm.gov.uk/index.asp?id=1161341>

Nowe państwa członkowskie UE

SOOS Narodowych Planów Rozwoju w Republice Czeskiej, Polsce, Słowenii i Estonii oraz ocena wybranych programów operacyjnych na Węgrzech, w Bułgarii i Republice Czeskiej w 2003 r.

<http://www.rec.org/REC/Programs/EnvironmentalAssessment/SEAActivities.html>

[w]: „National Activities” (Działania krajowe)

Przykłady rozwiązań alternatywnych na poziomie celów/priorytetów oraz na poziomie działań i kwalifikowanych rodzajów działalności

Tekst ten w znaczny stopniu jest oparty na załączniku 7 do Przewodnika praktycznego.⁴⁷
Link internetowy do przewodnika podano w przypisie oraz w rozdziale 7.

Uwaga: Oczywiście, nie we wszystkich przypadkach można zastosować wszystkie opcje. Niektóre z rozwiązań alternatywnych mogą być niepraktyczne lub nieodpowiednie dla danej fazy lub poziomu planowania. Niemniej jednak, propozycje w tabeli mogą podsunąć szerszy i bardziej trwały zakres rozwiązań alternatywnych niż ten, który można rozważyć w tradycyjnym planowaniu rozwoju gospodarczego.

Interwencje, które można zaproponować w ramach polityki spójności UE	Rozwiązania alternatywne na poziomie celów (rozwiązania alternatywne dotyczące popytu)	Rozwiązania alternatywne na poziomie działań i kwalifikowanych rodzajów działalności		
		Srodki realizacji	Lokalizacja	Harmonogram / kolejność działań
Transport i dostępność	<p>Ograniczenie potrzeby podróżowania przez:</p> <ul style="list-style-type: none"> wsparcie dla infrastruktury i usług na poziomie społeczności zmniejszenie potrzeby podróży związanej z pracą (np. praca w domu, telekonferencje) <p>Jesli nie można uniknąć budowy dodatkowych dróg:</p> <ul style="list-style-type: none"> należy zaprojektować minimalną niezbędną przepustowość 	<p>Zachęcanie do ruchu pieszego i rowerowego</p> <p>Wsparcie dla dobrego transportu publicznego, odpowiadającego potrzebom w zakresie podróży (np. zapewnienie miejsc na zmianę środka transportu, ochrona wszystkich korytarzy kolejowych)</p>	<p>Zminimalizowanie hałasu, powierzchni zajmowanej ziemi i negatywnych efektów wizualnych</p> <p>Zlokalizowanie stanowisk dla rowerów i przystanków autobusowych w dogodniejszych miejscach niż parkingi</p>	<p>Zbudowanie infrastruktury ruchu pieszego i rowerowego oraz transportu publicznego przed rozpoczęciem eksploatacji obiektów inwestycyjnych</p>

⁴⁷ A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive, [Przewodnik praktyczny do Dyrektywy w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko], wrzesień 2005, Biuro Wicepremiera, Londyn. http://www.odpm.gov.uk/embedded_object.asp?id=1143292

	<ul style="list-style-type: none"> nie należy zniechęcać do innych rodzajów ruchu (pieszego, rowerowego i transportu publicznego) 			
Budownictwo mieszkaniowe	<p>Promowanie efektywnych energetycznie form budownictwa mieszkaniowego</p> <p>Zachęcanie do przebudowy z większą gęstością zamieszkania</p>	<p>Wykorzystanie istniejących zasobów budownictwa (przebudowa nadmiarowych budynków niemieszkalnych, adaptacja poddaszy)</p> <p>Wykorzystanie istniejącej infrastruktury w nowych budowlach</p>	<p>Skoncentrowanie nowego budownictwa mieszkaniowego na terenach poprzemysłowych i z dala od terenów zalewowych</p> <p>Unikanie budownictwa mieszkaniowego z dala od usług społecznych i infrastruktury</p>	<p>Dopasowanie harmonogramu budownictwa mieszkaniowego do terminów zapewnienia usług publicznych</p> <p>Zapewnienie ochrony i poprawy stanu komunalnych terenów otwartych przed rozpoczęciem inwestycji</p>
Odpady	<p>Zachęcanie do zapobiegania powstawaniu odpadów, wtórnego użycia, recyklingu i przyjaznego dla środowiska zagospodarowania odpadów.</p>	<p>Wprowadzenie w przedsiębiorstwach systemów zarządzania środowiskowego</p> <p>Wykorzystanie odpadów jako zasobów przez zapewnienie urządzeń do gromadzenia wyrobów nadających się do recyklingu (np. składnic odpadów budowlanych, miejsc składowania kruszyw z recyklingu).</p> <p>Zapewnienie urządzeń recyklingu w miejscach</p>	<p>Zlokalizowanie obiektów gospodarki odpadami w pobliżu źródła odpadów i/lub podmiotów wykorzystujących odpady jako zasoby</p>	<p>Wprowadzenie obowiązku opracowania planów gospodarki odpadami przed budową infrastruktury gospodarki odpadami</p>

		<p>zamieszkiwania i pracy.</p> <p>Efektywne wykorzystanie materiałów w czasie budowy.</p> <p>Wykorzystywanie materiałów z recyklingu w czasie budowy.</p>		
Energetyka	Zmniejszenie zakresu korzystania z pierwotnych źródeł energii (tzn. ograniczenie zapotrzebowania energii i wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych)	<p>Promowanie najlepszych dostępnych technologii efektywnych energetycznie w budowie i eksploatacji budynków (użycie materiałów o niskiej zawartości energii i nisko-energetycznych urządzeń oświetleniowych, stosowanie wysokich standardów izolacji i uszczelniania okien)</p> <p>Promowanie energii odnawialnej, energii z odpadów oraz skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepła</p>	<p>Lokalizacja budynków mieszkaniowych w miejscach umożliwiających optymalne użycie energii słonecznej</p> <p>Niewielkie źródła energii odnawialnej, minimalizujące straty przesyłowe</p>	
Woda		Promowanie wykorzystywania urządzeń oszczędzających wodę, np. prysznicz o niskim przepływie, toalet o niskim zużyciu	Preferowanie kilku małych obiektów zamiast jednego dużego	

		wody Promowanie systemu zbierania deszczówki, recykling ścieków		
--	--	---	--	--

Przykład celów i wskaźników ochrony środowiska stosowanych w praktyce SOOS

W tabeli poniżej przedstawiono niektóre cele i wskaźniki, które zaleca się do zastosowania w praktyce SOOS w Wielkiej Brytanii.⁴⁸ Cele te można modyfikować, aby uwzględnić lokalne warunki i problemy. Np. plan lub program dotyczący kopalni mógłby zawierać więcej celów dotyczących jakości gleb i wód, czy zachowania stosunków hydrologicznych, i formułować je bardziej szczegółowo.

Elementy środowiska określone w Dyrektywie OOS	Mozliwe istotne cele (dostosowane do warunków regionalnych/lokalnych przez ograniczenie, uzupełnienie i sprecyzowanie)	Mozliwe wskaźniki (dostosowane do warunków regionalnych/lokalnych przez ograniczenie, uzupełnienie i sprecyzowanie), których można użyć do ilościowego określenia poziomu bazowego, prognoz i monitoringu
Różnorodność biologiczna, fauna i flora	<ul style="list-style-type: none"> • unikanie szkód w wyznaczonych ostojach dzikiej zwierzyny, obiektach geologicznych i na obszarach chronionych • odtworzenie pełnego zakresu charakterystycznych siedlisk i gatunków na żywotnym poziomie • powstrzymanie długotrwałego wymierania ptaków żyjących na terenach rolnych • zapewnienie zrównowalonego zarządzania kluczowymi ostojami dzikiej zwierzyny i procesami ekologicznymi, które je podtrzymują • zapewnienie ludziom możliwości kontaktowania się z przyrodą dziką i 	<ul style="list-style-type: none"> • odnotowany poziom szkód w wyznaczonych ostojach / gatunkach • osiągnięcie celów Planów Działania na Rzecz Różnorodności Biologicznej • odnotowany stan ostoi dzikiej zwierzyny o znaczeniu krajowym, obszarów szczególnie ważnych z powodów naukowych itp. • osiągnięcie „standardów dla dostępnych naturalnych obszarów przyrodniczych” • liczba/powierzchnia lokalnych rezerwatów przyrody

⁴⁸ A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive, [Przewodnik praktyczny do Dyrektywy w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko], wrzesień 2005, Biuro Wicepremiera, Londyn. http://www.odpm.gov.uk/embedded_object.asp?id=1143292

	poznawania dzikich miejsc oraz ich doceniania	
Demografia i zdrowie ludzkie	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie warunków dla poprawy zdrowia i zmniejszenia nierówności pod tych względem • promowanie zdrowego życia • ochrona i poprawa stanu zdrowia ludzkiego • ograniczenie i zapobieganie przestępstwom, zmniejszenie strachu przed przestępstwami • zmniejszenie hałasu i drgan • zwiększenie możliwości rekreacji i ćwiczeń fizycznych w pomieszczeniach 	<ul style="list-style-type: none"> • wielkość populacji • zmiany demograficzne • oczekiwana długość życia / śmiertelność niemowląt • przyczyny zgonów • rejestrowana liczba przestępstw na 1000 mieszkańców • ankiety dotyczące strachu przed przestępstwami • liczba wypadków drogowych z udziałem pojazdów, pieszych i rowerzystów • liczba osób narażonych na poziom hałasu w otoczeniu • zasięg obszarów ciszy • procentowy udział mieszkańców mieszkających na społecznie najbardziej zdegradowanych terenach / zależnych od kluczowych świadczeń / pozbawionych dochodów • ogólne badanie opinii mieszkańców
Woda i gleba	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie zanieczyszczenia wód do poziomu nie niszczącego systemów przyrodniczych • utrzymanie poboru wód, spływów i wtórnego zasilania w granicach odporności (z uwzględnieniem przyszłego potencjału) • zmniejszenie skażenia oraz ochrona jakości i ilości gleb • zminimalizowanie odpadów, a następnie ich wtórne użycie lub odzysk przez recykling, kompostowanie lub odzysk energii 	<ul style="list-style-type: none"> • czystość (biologiczna i chemiczna) rzek, kanałów i zbiorników wody słodkiej • jakość i ilość wód podziemnych • zużycie wody (według sektorów, w tym straty wody), dostępność i udział wody z recyklingu • dostępność wody dla siedlisk zależnych od wody, zwłaszcza wyznaczonych obszarów wodno-blotnych • ilość / utrata terenów niezagospodarowanych / terenów przemysłowych oraz

	<ul style="list-style-type: none"> utrzymanie i odtwarzanie kluczowych procesów ekologicznych (np. hydrologia, jakość wody, procesy przybrzeżne) 	<p>ich część dostępna do wtórnego wykorzystania</p> <ul style="list-style-type: none"> liczba domów narażonych na osiadanie i niestabilność gruntu itp. gęstość zabudowy mieszkaniowej odpady zagospodarowane na składowiskach skazone grunty zagrożenie powodziowe
Powietrze	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie zanieczyszczenia powietrza do poziomu nie niszczącego systemów przyrodniczych zmniejszenie potrzeby podróżowania ograniczenie chorób dróg oddechowych 	<ul style="list-style-type: none"> liczba dni z danym poziomem zanieczyszczenia powietrza poziom kluczowych zanieczyszczeń powietrza / według sektorów i na mieszkańca osiągnięcie dopuszczalnych wielkości emisji liczba ludności zamieszkująca w strefie ochrony jakości powietrza dostęp do kluczowych usług odległość przejeżdżana przez osobę w roku danym rodzajem transportu podział przewozów między rodzaje transportu wielkość przewozów
Czynniki klimatyczne	<ul style="list-style-type: none"> zmniejszenie emisji gazów w ciepłarniach ograniczenia wrażliwości na skutki zmian klimatu, np. powodzie, zakłócenie podróży przez ekstremalne warunki pogodowe itd. 	<ul style="list-style-type: none"> użycie energii elektrycznej i gazu energia elektryczna wytwarzana z odnawialnych źródeł energii i w skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepła w danym rejonie zuzycie energii na

		<p>budynek i mieszkanca</p> <ul style="list-style-type: none"> emisja dwutlenku węgla (CO₂) zagrożenie powodziowe
Dziedzictwo kulturowe i krajobraz	<ul style="list-style-type: none"> zachowanie zabytków architektury, stanowisk archeologicznych i innych ważnych obiektów o wartości kulturowej tworzenie miejsc, przestrzeni i budynków, które dobrze funkcjonują, prawidłowo się dekapitalizują i dobrze wyglądają ochrona i poprawa stanu krajobrazu wszędzie, a zwłaszcza na obszarach wyznaczonych docenianie i ochrona różnorodności i niepowtarzalnych cech lokalnych zwiększenie ilości i podniesienie jakości publicznie dostępnych terenów otwartych 	<ul style="list-style-type: none"> procentowy udział „zagrożonych” budynków ujętych w rejestrach zabytków i stanowisk archeologicznych liczba i udział budynków opuszczonych funkcjonalność budynków: użytkowanie, dostęp, powierzchnia oddziaływanie budynków: forma i materiały, środowisko wewnętrzne, integracja miejska i społeczna, charakter i innowacyjność procentowy udział gruntów wyznaczonych ze względu na szczególną jakość lub użytek, w tym publicznie dostępnych gruntów i korytarzy ekologicznych udział populacji zamieszkującej w promieniu 200 m od parków i otwartych terenów procentowy udział mieszkańców udzielających odpowiedzi: „lepiej” lub „inne” w odniesieniu do działań dla młodzieży, obiektów kultury, m.in. dla dzieci, oraz urządzeń sportowych, rekreacyjnych i parkowych

Zawartosc prognozy oddziaływania na srodowisko, zgodnie z zalacznikiem I do Dyrektywy SOOS

- a** zarys zawartosci, główne cele planu lub programu oraz ich zwiazki z innymi istotnymi planami i programami;
- b** istotne aspekty aktualnego stanu srodowiska i ich mozliwe zmiany w razie niezrealizowania planu lub programu;
- c** charakterystyka srodowiska na obszarach objetych potencjalnym znaczącym oddziaływaniem;
- d** wszelkie istniejące problemy ochrony srodowiska istotne dla planu lub programu, w szczególności związane z obszarami o szczególnym znaczeniu dla srodowiska, takimi jak obszary wyznaczone zgodnie z dyrektywa 79/409/EWG i 92/43/EWG;
- e** cele ochrony srodowiska, ustanowione na poziomie międzynarodowym, wspólnotowym lub państwa członkowskiego, istotne dla planu lub programu, oraz sposób uwzględnienia tych celów i innych aspektów ochrony srodowiska w czasie jego przygotowywania;
- f** potencjalne znaczące oddziaływanie⁴⁹ na srodowisko, w tym w odniesieniu do różnorodności biologicznej, czynników demograficznych, zdrowia ludzkiego, fauny, flory, gleby, wody, powietrza, czynników klimatycznych, dóbr materialnych, dziedzictwa kulturowego, obejmującego dziedzictwo architektoniczne i archeologiczne, krajobrazu oraz wzajemne powiazania między powyższymi czynnikami;
- g** przewidywane środki mające na celu zapobieganie, redukcje i jak największa kompensacje wszelkich znaczących niekorzystnych oddziaływań na srodowisko, wynikających z realizacji planu lub programu;
- h** zarys uzasadnienia wyboru przyjętych rozwiązań alternatywnych oraz opis sposobu przeprowadzenia oceny, w tym trudności (takie jak niedostatki techniki lub brak know-how) napotkane podczas opracowywania wymaganych informacji;
- i** opis przewidywanych środków monitoringu, zgodnie z art. 10;
- j** nietechniczne streszczenie informacji przekazanych zgodnie z powyższymi punktami.

⁴⁹ Oddziaływania te powinny objąć skutki wtórne, skumulowane, synergistyczne, krótko-, średnio- i długoterminowe, trwale i tymczasowe, pozytywne i negatywne.

Lista kontrolna do przeglądu SOOS

Ponizsza liste kontrolna zaczerpnieto z „Listy kontrolnej dla zapewnienia jakosci”, podanej w zalaczniku 4 do dokumentu brytyjskiego *Sustainability Appraisal of Regional Spatial Strategies and Local Development Documents* [Ocena zgodnosci z zasada zrównowazonego rozwoju dla regionalnych strategii zagospodarowania przestrzennego i lokalnych planów rozwoju].⁵⁰ Ta lista kontrolna pomaga w ustaleniu, czy spelnione zostaly wymagania Dyrektywy SOOS, w zidentyfikowaniu problemów zwiazanych z prognoza oddziaływania na srodowisko oraz w wykazaniu efektywnosci uwzglednienia aspektów ochrony srodowiska w dokumencie programowym. Liste kontrolna mozna stosowac w kazdej fazie procesu SOOS, aby sprawdzic jakosc prac wykonanych do tej pory.

Cel i kontekst

- Jasno wyjasniono zalozenia i cele dokumentu programowego.
- Okreslono i wyjasniono zwiazki z innym pokrewnymi planami, programami i politykami.
- Rozwazono istotne zagadnienia ochrony srodowiska, przewidziane w Dyrektywie SOOS i podkreślone w istotnych europejskich, krajowych lub sub-regionalnych dokumentach politycznych.
- Jasno okreslono istotne cele ochrony srodowiska i je odniesiono do wskaźników lub konkretnych kwestii, na których skupi sie SOOS.
- Okreslono i opisano sprzeczności między istotnymi celami ochrony srodowiska i celami dokumentu programowego.

Ustalenie zakresu SOOS

- W prawidlowy sposób i we właściwym czasie przeprowadzono konsultacje z właściwymi organami ochrony srodowiska dotyczace zawartosci i zakresu prognozy oddziaływania na srodowisko.
- Ocena koncentruje sie na znaczących zagadnieniach.
- Omówiono napotkane trudności techniczne, proceduralne i innego rodzaju; jasno przedstawiono zalozenia i rodzaje niepewności.
- Podano powody wykluczenia pewnych zagadnień z dalszych rozważan.

Informacje bazowe

- Opisano istotne aspekty aktualnego stanu srodowiska i ich potencjalne zmiany w razie niezrealizowania dokumentu programowego.
- Opisano charakterystyke srodowiska na obszarach objetych potencjalnym znaczącym oddziaływaniem;
- Wyjasniono trudności, takie jak niedostatek informacji lub metod.

⁵⁰ *Sustainability Appraisal of Regional Spatial Strategies and Local Development Documents* [Ocena zgodnosci z zasada zrównowazonego rozwoju dla regionalnych strategii zagospodarowania przestrzennego i lokalnych planów rozwoju], listopad 2005 r., Biuro Wicepremiera, <http://www.odpm.gov.uk/index.asp?id=1161341>

Ocena opcji

- Rozwazono realistyczne rozwiazania alternatywne dla priorytetów, dzialan lub warunków realizacji.
- Zidentyfikowano i porównano oddziaływania na srodowisko (zarówno niekorzystne, jak i korzystne) oraz udokumentowano powody ich wyboru.
- Podano powody wyboru lub wykluczenia rozwiazan alternatywnych.
- Wyjasniono trudnosci, takie jak niedostatek informacji lub metod.

Srodki lagodzenia oddziaływan

- Okreslono srodki majace na celu zapobieganie, zmniejszenie lub kompensacje wsze lkich znaczących niekorzystnych oddziaływan na srodowisko, wynikajacych z realizacji planu;
- Zidentyfikowano zagadnienia, które należy uwzglednic w pozwoleniu na realizacje inwestycji.

Prognoza oddziaływania na srodowisko

- Prognoza jest jasna i zwiezla pod wzgledem swojego ukladu i sposobu prezentacji.
- W prognozie uzyto prostego, jasnego jezyka, unikajac terminów technicznych lub je wyjasniajac.
- W prognozie wykorzystano, tam gdzie to wlasciwe, mapy i inne ilustracje.
- W prognozie wyjasniono zastosowana metodyke.
- W prognozie wyjasniono, z kim przeprowadzono konsultacje oraz zastosowane metody konsultacji.
- W prognozie okreslono źródła informacji, w tym opinie ekspertów i kwestie sporne.
- W prognozie zawarto streszczenie nietechniczne.

Konsultacje z własciwymi organami ochrony srodowiska i społeczeństwem

- Konsultacje w sprawie SOOS stanowią integralny element procesu.
- Przeprowadzono konsultacje z własciwymi organami ochrony srodowiska i społeczeństwem w sposób zapewniajacy im wczesna i efektywna mozliwosc w odpowiednim czasie wyrażenia swoich opinii dotyczacych projektu dokumentu programowego i prognozy oddziaływania na srodowisko.

Podjecie decyzji i poinformowanie o niej

- W czasie finalizowania i przyjmowania dokumentu programowego wzięto pod uwage prognoze oddziaływania na srodowisko i opinie stron konsultacji.
- Wyjasniono sposób, w jaki wzięto je pod uwage.
- Podano powody wyborów dokonanych w dokumencie programowym, w swietle innych rozwazonych rozsadnych opcji.

Partnerstwo GRDP współpracuje z:

Rada Miasta Bristol w Wielkiej Brytanii

Regionalna Agencja Rozwoju Prowincji Kastylia i Leon w Hiszpanii

Wydziałem Ochrony Środowiska, Rekultywacji i Programowania Gospodarki Odpadami Regionu Piemontu we Włoszech

Natural England w Wielkiej Brytanii

Regionem Eszak Afold na Węgrzech

Rada ds. Oświaty i Umiejętności Dewonu i Kornwalii w Wielkiej Brytanii

Ministerstwem Rozwoju Regionalnego i Robót Publicznych Bulgarii

Ministerstwem Środowiska, Sekretariatem Hiszpańskiej Sieci Organów Ochrony Środowiska w Hiszpanii

Regionalna Agencja Rozwoju Wielkiej Równiny Północnej na Węgrzech

Biurem Partnerstwa Celu 1 Programu dla Kornwalii i Wysp Scilly w Wielkiej Brytanii

Programem Celu 2 dla Regionu Południowo-zachodniego w Wielkiej Brytanii

Regionalnym Urzędem Ochrony Środowiska Regionu Kalabrii we Włoszech

Regionalnym Urzędem Ochrony Środowiska Regionu Piemontu we Włoszech

Regionalnym Ministerstwem Środowiska i Zrównowzonego Rozwoju Galicji w Hiszpanii

Regionalnej Agencji Rozwoju Anglii Południowo-zachodniej w Wielkiej Brytanii

Biurem Programu Rozwoju Narodów Zjednoczonych w Bulgarii

W skład partnerstwa GRDP wchodzi:

Rada Hrabstwa Kornwalii w Wielkiej Brytanii

Agencja Rozwoju Langhe Monferrato Roero – Konsorcjum we Włoszech

Rada Hrabstwa Devon w Wielkiej Brytanii

Agencja Środowiska dla Anglii i Walii w Wielkiej Brytanii (partner wiodący)

Urząd ds. Zarządzania Środowiskiem, Szkólek Lesnych i Zalesień Nawarry w Hiszpanii

Federalne Ministerstwo Rolnictwa, Leśnictwa, Środowiska i Gospodarki Wodnej Austrii

Włoski Urząd Środowiskowy ds. Funduszy Strukturalnych we Włoszech

Lokalna Agencja Ekologii Miejskiej Barcelony w Hiszpanii

Maltanski Urząd Ochrony Środowiska i Planowania na Malcie

Urząd Ochrony Środowiska Marche we Włoszech

Med. O.R.O – Organizacja Badań, Orientacji i Rozwoju Terytorialnego Regionu Śródziemnomorskiego we Włoszech

Ministerstwo Turystyki, Środowiska i Polityki Regionalnej La Rioja w Hiszpanii

Urząd Miejski Wrocławiu

Regionalny Urząd Środowiskowy ds. Funduszy Strukturalnych Regionu Sycylii we Włoszech

Regionalne Centrum Ekologiczne na Europie Środkowej i Wschodniej (REC) na Węgrzech

Uniwersytet Debrecen, Centrum Zarządzania i Polityki Środowiskowej na Węgrzech

Region Grecji Zachodniej w Grecji

GRDP

Ekologizacja Programów Rozwoju Regionalnego

Kontakt

Zespół projektu GRDP

Environment Agency, Kestrel Way

Exeter EX2 7LQ, UK.

Tel. +44 (0) 1392 442170

E-mail: Agata.Payne@environment-agency.gov.uk

Nasza strona internetowa: www.grdp.org